

Henricus <de Langenstein>

Tractatulus eximii doctoris
Henrici de Hassia de arte predic

1490

Tractatulus eximii
doctoris Henrici de
Hassia de arte predi-
candi valde utilis

2004 A 1558

Rara

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Hu/iv/2004-18933

Henrici de bassia

Tractatus Eximij doctoris Henrici de
Bassia. De arte predicandi feliciter Incipit

Rs predicandi est sci

entia docens de aliquo aliquid dicere Sub
iectum artis illius est verbum dei.

Fundamentum primum

Storiosus hieronimus bibliam de greco in latinum
translulit.

Quatuor sunt figure generales. que ideo dicuntur ge
nerales .qz omni parti sermonis conveniunt.

Prima dicitur hystoria z est simplex litteralis sensus
interpretatio. vt cū euangelium vulgarisatur Et dicitur
hystoria ab hysteron grece qd est gesticulatio latine qua
si geste rei narratio. vnde gestum id est factum :

Gregorius moraliter

Secda dicit tropo	partem hoim spiritualium
logia z est sen ^s by	hoiem solum nobilium
storie ad	corpus hois vulgarium
	animam hominis
	virtutes
	mores z vitia

Regula generalis.

Omne quod recipit hominem fm substantiam seu ac
cidens expositione mistica spiritali comprehenditur
sub tropologia.

Exemplum tropologie.

David regnavit in hierusalem. id est christus Beata
virgo est mater adoptiva Et dicitur tropologia a tro
pos quod est mos z logos sermo quasi sermo moralis.

Ambrosius habuit curā de ecclesia

A ij

De arte predicandi

Tercia allegoria dicitur et est sensus hystorici } ad christum beatam virginem ecclesiam militate } **Expositio**

Regula generalis

Omne (quod respicit fidem quocumque modo expositio nemistica) comprehenditur sua allegoria.

Exemplum allegorice

David regnavit in hierusalem. id est christus in ecclesia militante. Dicitur autem allegoria ab alleos quod est alienum et gogos ductio quasi ad alienum ductio

Augustinus. quia altius scripsit alijs tribus doctoribus
deum

Quarta dicitur anagogia et est sensus hystorici mysticus } ad ecclesiam triumphante } **Expositio**
ad dyabolum infernum } **essenciales**

Partes orationis sunt duplices videlicet } **accidentales**

Regula generalis

Omne (quod recipit futuram patriam expositione mystica) comprehenditur sub anagogia

Exemplum anagogie

David regnavit in hierusalem. id est deus in regno celesti: Dicitur autem anagogia. uno modo ab ana quod est sursum et gogos ductio quasi sursum ductio. Alio modo dicitur ab ana quod est sursum per contrarium. quia deorsum et gogos ductio quasi deorsum ductio

Mora hoc complexum (sensus mysticus) habet sed ad ultimas tres figuras. ut genus respectu suarum specierum.

Cautela

Sacra scriptura sicut biblia. vel reducibile sicut hystorie seculares ad cautelas non in omni termino predi-

Henrici de bassia

cabili semp simul z semel debet recipe oēs tres vltimas
figuras. sed qñq; vnā tm̄ aliqñ duas aliqñ tres zc.

Ratio
In celo non nisi bonum. in inferno non nisi malum
in terra reperitur vtrumq; zc.

Quadruplex est mo-
dus predi-
candi
Modernus
Antiquus qui fuit post christū z sanctos
doctores z ante modernos
Subalternus. et est aggregatus ex omnibo
illis predictis

Modus antiquissimus
Postilatio. et est plurium terminoz alicuius text⁹ ad
sensum tendentium mystica expositio

Correlarium postilatio fit sine aliqua diuisione
Postilatio ille terminus pponitur originaliter a pre
positione post. z a pnoie illa **I**nde postillare. inde z po
stilatio z sic de alijs :

Exemplum hystorie
Erat quidam rhomanoꝝ **I**mpator. qui habebat filiū
vniciū cui desponsauit filiam regis ethiopie z sic cōmit
titur anagogia. **A**liud **E**rit qui seminat seminare semen
suum z sic de alijs

Exemplum postilationis
Imperator est deus pater. filius est christus. despon
satio est copulatio in fide **E**t filia regis ethiopie est hu
milis anima (diues) id est plena virtutibus.

Modus modernus. dicitur modernus. qz incidit cum
veteri arte z est facilis z subtilis

Partes sermonis essen
tiales. z sine ist⁹ sermo nō
congrue fieri potest
thema
prothema
diuisio
subdiuisio

De arte predicandi

Duplex est sermo completus. et fit ex omnibus quatuor predictis
incompletus solum fit ex duobus

Nota

Due sunt partes sermonis necessarie scilicet
Et alie due sunt de bene esse scilicet

thema
diuifio
prothema
subdiuifio

Prothema magistralis pars est subdiuifio subtilis

Thema debet esse
de biblia sumptum
bene quotatum
quantitatem habens
qualitatem hñs
nō nimis breue
non nimis longum
sensum habens perfectum
conueniens dici

terminis predica
bilibus ornatum

Canon qualitatis

Termini predicabiles in pposito sunt noia pura ver
ba et picipia et per hoc qd dicit (pura) excludunt Syn
categorema. i. significatiua fm dyalecticos. vt ois nul
lus quidam aliquis quilibet etc.

Canon quantitatis

Ad thema maius quatuor termini predicabiles suffi
cere possunt

Ad minus vero duo saltem deducendi

Secda pars sermonis scz ante diuifionem

Prothema est prelocutio facta pro approbatione ter
minorum predicabilium in themate positorum

Compositio prothematis debet esse ex autoritatibus
biblie atqz doctorum cum introductione autoritatis phie
per exemplum in rerum natura declarata

Nota

Quelibet autoritas biblie principaliter debet respice

Henrici de bassia

re suum terminum predicabilem ⁊ ad minus p̄ncipaliter sensum thematis **A**utoritates s̄o doctoris ⁊ phi p̄ncipaliter debent respicere sensum thematis q̄s aliquem terminum predicabilem seorsum:

Deductio prothematis

Prothema generaliter id ē absq; diuisione vel distinctione debet correspondere sensui thematis ⁊ hoc fit dupliciter vt infra

Primo vocaliter. cum quilibet terminorum predicabiliū probatur p̄ concordantiam appertam vt infra patet.

Thema

Mors q̄s amara est memoria tua. **E**cclēsiastici. ix.

Prothema

Psalmista **M**ors peccatorū pessima

Apocalipsis **B**eatus vir qui fuerit liberatus a morte sc̄da id est eterna damnatio

Mors **A**ugustinus **N**ihil certius morte nihil incertius hora mortis

Philosophus **O**mnium terribilium terribilissimum mors

Amara memoria **R**egum **A**maritudo mea amarissima. **E**cclēsiastici. vii. **D**emorare nouissima ⁊ in eternum non peccabis

Conclusio illius prothematis

Bene ergo dicitur **E**cclēsiastici **M**ors q̄s amara est memoria tua. hec fuerūt verba p̄thematis p̄assumpti

Sc̄do significatiue. cum prothema themati concordat per aliquem sensum mysticum spiritualem vel equiualem id est per synonymum vt infra

Thema aliud

Vas electionis est mihi iste **A**ctuum

Leuitici **S**ume vas vnum ⁊ mitte in illud manna

Nota

De arte predicandi

Vas in themate significat sanctum Paulū In pro-
themate significat mortariolum aureum

Difficatio illius termini vas in prothemate

Per vas intelligitur sanctus Paulus. per māna cor-
pus christi missum pro refectione sacramentali in ani-
mam sancti Pauli

Conclusio illius prothematis

De quo dicit xps Actuū. Vas electōis est mihi vt s̄.

Correlariū prothema pbat thema. concludit. pthema

Modus pcludendi prothemata

Prothema pcludi debet cū themate ⁊ h̄ sit dupliciter

Primo q̄ directe vocali correspondeat

Cum sensus themati simpliciter correspondeat Ex-
emplum vt supra O mors ⁊ c̄.

Sc̄do indirecte

Cum similitudo vel thematis pars mysticata corres-
pondet sensui thematis de parte prothematis. vt supra
vas electionis De similitudine vt infra

Thema aliud

Benedictio domini super vos: Psalmista

Prothema

Phus. actus actiuoz sunt impatiente predispositio

Exemplificatio

Patet de terra ⁊ petra tempore pluuiali

Difficatio similitudinaria

Tempus pluuiale designat tempus diuine gratie.

Per petram intelligunt̄ indurati ⁊ peccatores. qz ad
istos minime venit benedictio domini. et per terram vir-
tiosi ⁊ fructuosi ⁊ iusti intelliguntur

Conclusio illius prothematis

Ad quos dicit psalmista in spiritu Benedictio domi-
ni super vos Tercia pars sermonis

Diuisio est cuiuslibet ⁊ alicuius termini predicabilis
in mēbra partitio. Regula generalis

Omnis terminus verbalis diuidēdus est in infinito

Henrici de bassia

Casualis vero terminus in genitiuo plurali poni debet
Exēplū p̄mi Intrare aliud Exēplū sc̄di p̄ceptoz aliud

Signa diuisionis Alius
 Alia
 Aliud

Nota q̄ respicit hoīem hoc dicit̄ allegoricū membrū
trophologia

Diuisionū alia allegorica extra celū nihil est
 anagogica

Termini apti diuisionibus

Anagogice	allegorice	trophologicē
Spiritualis	spūalis	x̄pi ad temporalis
Eternalis	sup̄nalis	ecciam corp̄alis ad aīam
Celestis	vn̄uersalis	spūalis
Infernalis	sacramentalis	pticularis
Penalis		virtualis
Gaudiosus		moralis
Luctuosus		uitiosus

Quarta pars sermonis

Subdiuissio est alicuius membri mediātibus signis

Exemplum diuisionis

Morientium corporalis
mors. alia spiritualis

Exemplum subdiuisionis

Donz spiri uiuoz vt religiosozum
tualium. alia mortuoz vt damnatoz

Donz antiquus

Partes essenti thema
ales sermonis prothema
 distinctio
 subdistinctio

Nota ille sermo caret prothemate Ecce ego venio et
habito in medio tui Sed sum loco thematis dicite si
liesyon 2c.

Thema

De arte predicandi

Ex pte marthe notantur sex

Primū hospite xpi specificatio ibi (2 martha)
Secūm christi ihesu hospitatio ibi (cepit)
Tercū sedula ministratio ibi (martha autē 2c)
Quartū ab ope cessatio ibi (que stetit et ait)
Quintū sororis accusatio ibi (dñe nō ē tibi)
Sextū adiutorij postulatio ibi (dic g illi)

Ex pte marie notantur quatuor

Primū ab extris vacatio ibi (sedens secus)
Secūm denotat ptemplatio ibi (verbū illi?)
Tercū eterni gaudij adoptio ibi (elegit)
Quartū bñtitudinis duratio ibi (nō auferet)

Modus subalternus

Est antiqui atq; moderni cōmixtio: vt infra.

Figura subalterni modi

Diuisio

Subdiuisio

Distinctio

Subdistinctio

Autorizatio

Quodlibet membrum postillationis diuisionis subdiuisionis Distinctionis subdistinctōis ad minus vna auctoritate probari debet vel duabus. vt primā sumēdo de biblia: Secūm alicuius doctoris vel decreti vel sic

Autori- primā sumēdo ex biblia } scripta sacra
tatem } scūm ex decreto } ecce } iura
} terciā ex philosophis } } natura

Applicatio

Sensus verborum mediorum inter approbandum 2 approbans debet puenire vtriq; Approbans est auctoritas mediante qua dicta confirmantur Approbandum autem est terminus predicabilis in prothemate. aut sensus thematis ibidem vt supra in modo moderno Seu aliquod membrū sermonis cuiuscunq; modi pdicandi

Partes acciden- deductio } affirmatiua
tales sermonis } vicium } dicitur } negatiua

Deductio

Henrici de bassia

Est ingralis s'monis elocutio dilatatio atq; conclusio

Elocutio de
berhabere vocē

}	acutam	in proferendo
	austeram	in corrigendo
	beniuolam	in exhortado

Dilatatio z conclusio

Sermo tribus modis dilatatur scilicet diuisione questione et digressionē. hii tres modi sunt tantum circa terminos predicabiles.

Prima regula generalis

Primo in sensu tropologicu est propinque digredendum Et hoc fit duplici proposito. vt cū in auctoritate ponitur terminus significās vitiū pcedendū est vt infra

Primo introducatur cursus mundi

Secundo corrigantur mores vitiosi

Tercio persuadeatur virtus opposita

Quarto pcludatur cū auctoritate a qua est digressum vt infra

Autoritas apostoli

Auaricia est ydolorum seruitus

Cursus mundi

Huic dyabolice seruituti sunt astricti vsurarij z omnes falsificantes pondera vel mensuras

Correctio

De istis qz ab eo (cui seruiūt) pro mercede sua sine fine puniendi sunt

Persuasio

Si de hac seruitute dyabolica liberari cupiunt studeant elemosinis vsuras abijciendo z sic de alijs:

Conclusio

Quia auaricia est idolorum seruitus vt supra:

Secundo p oppositum vt cū in auctoritate ponitur terminus significās virtutē Introducat tūc oppositū vt infra

Autoritas Petri

Humiliamini sub potenti manu dei

Introducatur cursus de superbis z postea pcedatur vt supra in primo modo.

De arte predicandi

Secunda regula generalis in sensu allegorico procedendum est vt infra.

Primo introducatur vita christi vel alicuius sancti

Secundo psuadeantur eis virtutes

Tercio corrigantur vicia opposita:

Quarto concludantur cum auctoritate a qua fuit digressum vt infra.

Autoritas

Mathei. xi. Discite a me quia mitis sum et humilis corde

Introductio

Christus introduxit per se mansuetudinē et humilitatē etc.

Persuasio

Has virtutes christi quisquis fidelis imitari debet

Correctio

Contrariū faciunt iracundi et elati pro dolor eternis ignibus tradendi non aduertentes christi virtutes

Conclusio

Qui dicit mathei. xi. Discite a me quia mitis etc.

Tercia regula generalis. in sensu anagogico procedendum est vt infra

Primo. exclamatio debet fieri per o in hortando. per in corrigendo

Secundo exhortandi sunt bona agentes per appositionem eternorum gaudiorum

Tercio terredū sunt peccatores per propositionem futurorum suppliciorum

Quarto concludat cū auctoritate a qua fuit digressū vt infra

Autoritas

Aplūs. Iherusalem mater nostra que sursum est

Exclamatio

O felices deuoti. ve vobis iniusti

Exhortatio

Agite deuote deuoti quod agitis Iniusti iniusta et peccata relinquate.

Proportio

Henrici de bassia

Flam premia deuotos prestolatur eterna. peccatores
autem pene infernales.

Conclusio

Peccatores nō possunt dicere cū apostolo : sed solum
iusti . hierusalem mater nostra vt supra

Lautela

¶ **U**ni sermoni sufficiat vna correctio vna exemplifica
tio. vna cohortatio. vna diffinitio. vna questio

Vicia	}	ignorantia pdicantis	intollerabile	}	vitiū
		infancia	naturale		
		digitoꝝ demonstratio nimia			
		capitis iactatio			
		oculorum clausura			

Mozalia

Applicatio defectuosa Artificialia

Casus sū marinus to tus artis	}	compositio	}	se ha bet tan q̄	}	forma
		autorizatio				proba
		modus				copula
		applicatio				multiplicatio
		accidens				
deductio						

¶ **l**ibri amminiculatiui artis presentis .

Concordantie autoritatum bible

Autoritas decreti

Lumen anime

Similitudinum liber

Compendium theologice veritatis

Summe sancti thome

per ordinē alphabeti.

Finis feliciter adest.

**Alia gesta docet quid credis allegoriae
Moralis quid agas q' tudas anagogia**

Synoniam *clericis*
Vsuram *burgensibus*
Solidum *mercatoribus*
Supplend *duabus*
Ypocrisum *religiosis*
Invidiam *potentibus*
Insuper *nobilibus*
Sacrilegium *rustice*
Putandum *lincensibus*
Amorem *seculis*
Ulyssum *Orbis & lincensibus*
Inobediendum *& dissolutis* *Studentibus*

Patientia *aduersus*
Auditas *pprie*
Castitas *voluptatibus*
Misericordia *peccatoribus*
Veritas *deus & factis*
Progeneratua *bonis opibus*
Fidelitas *actibus*

Chrietas aufert memoriam: Dissipat spem: q' dicit
infecti: ligand' & voluit: and' in d'bra debilitat: Vita' inuincit
Et oes salute' exiit

Quint' ars: *Acta' p' m'ed:* *lex h'ic' m'istrat*
Pontifex moyses: *thalamus medicus* *Scutrat*

Alud': *longa via:* *pon' p'bat:* *& domus arca*

Dec' dat' vni' d'ns *& totis* *Querit' adus*

Tractatulus solennis de

arte ⁊ vero modo p̄dicandi. ex diuersis sacroz doctorum
scripturis. Et principaliter sacratissimi xpiane ecclesie
doctoris Thome de Aquino. ex quo suo quodā tracta-
tulo recollectus. vbi fm modū ⁊ formam materie presen-
tis procedit. Una cū tractatulo ep̄mij doctoris Henri-
ci de ballia de arte predicandi sequitur vt infra.

Tractatulus

Tractatulus solennis de arte et vero modo predicandi
ex diuersis sacrorum doctorum scripturis. et principaliter
sacratissimi christiane ecclesie doctoris Thome de aquino
ex quo suo quodam tractatulo recollectus. vbi finis mo-
dum et formam materie presentis procedit

Communicatu

rus meis desiderantibus hoc quod de
modo predicandi ad populos multos per
labores donauit altissimum. quod dat
omne bonum. sed non per cornua thauri
Huc igitur ipsis trado libellum de
hac arte perperiose ex diuersis do-

ctorum sacrorum libris laboriose compilatum. Vnde non sufficit ha-
bere sciam aut facultatem predicabilium ad recte vitam predicandam
dum. verum etiam ars requiritur et modus. Vnde Gregorius in prin-
cipio sui pastoralis. In verbo dei consistit ars. Et licet ydo-
neus modus predicandi donum dei sit. quod dat euangelisantibus ver-
bum perfructe multa. Arte tamen et doctrina ut dicit sanctus Augustinus.
hoc donum multipliciter adiuuatur. Nihil enim presumptuo-
sius quam antea docere antequam docendi modum didicissemus. vnde
Tullius secundo rethorice. Non sufficit habere quod oportet di-
cere. sed requiritur ipsum negocium dicere per quam litas audito-
ris erigit et requirit. Quomodo autem diceret quis. nisi sciat modum sci-
endi quo oportet dicere. Sicut sanctus Augustinus. de doctri-
na christiana dicit. Non que dicuntur. sed modus quo dicuntur.
ille primo accedit auditores. et inflamat corda que atten-
dentium et audientium penetrat. Quomodo dicit Gregorius. Vnde
dominus ad cor dirigit cum doctrina veritatis audit. unde audi-
tus verbi dei est via conuersionis a peccato. Libus mentis
est sermo dei. Late namque virtus est predicatio que reuocat ab
errore ad veritatem. a vicinis ad perfructes. pura mutat in recta
et aspera peruertit in plana. Instruit fidem. erigit spiritum. inflamat
charitatem. euellit nocentia. plantat utilia. et fouet honesta. est

Tractatulus

em̄ via vite. scala virtutū. z ianua paradisi **Qu**apropter
nō fit ars tm̄. sed ars arriū scientia scientiarum **B**uilbel
mus parisiensis in approbatōne z recōmendatōne artis
p̄dicandi dicit **C**ū em̄ tot volumina rethorum de manu
rethorica sūt scripta. **N**onne multo magis dignum z in
stū est. vt tractat ars z doctrina de predicatoria manu. vt
erit homo rethor diuinus. cū tamē nō sit comparō orati
onis rethorice ad hanc oratōnem p̄dicatoriam in ip̄ius
fructu z vtilitate **E**st igitur predicatō verbi dei conueni
ens z congrua dispensatō

Sunt aut̄ predicationū
cōiter sumpte tres species. vna est in verbo de qua dicit̄
Ite predicate euangeliū omni creature. **A**lia q̄ est in scri
pto. vnde p̄dicasse dicit̄ apostolus corinthijs. quādo eis
epistolas scripsit. in quibus erat verbum dei. **A**lia que
est in facto. vnde dicit **G**regorius. **O**mnis christi actio
nostra est instructō **N**am sum̄ ille magister dominus
noster hiesus. vt sue nihil decēt doctrine. vtroq; mō stu
diosissime instruere curauit. opere videlz z sermone. **S**ic
cut scriptum est de eo **A**ctū p̄mo capitulo. **L**epit **D**ie
sus facere z docere. ymmo primo facere et postea docere
ad denotandum q̄ hodie quisq; predicator fidelis tenet̄
predicare opere. deinde sermone. **U**tinam autem quispi
am predicator diligēs hodie talis christi hiesu fieret imi
tator. vt nō solū p̄dicaret verbo. sed etiam ope. vnd̄ **L**eo
papa. **P**lenius est ope docere q̄ voce. **E**fficax em̄ mod̄
p̄dicandi est vite p̄cordia cū doctrina. **G**regori? **C**uius
vita despiciē restat vt eius p̄dicatō condēpnat̄. **A**resto.
in ethicis **C**um sermonib; dissonant opa. contēpti erunt
Bernardus in quodam sermone **T**ūc quoq; semē dei fa
cile germinat. qm̄ hec in audiētis pectore p̄dicat̄ pietas
rigat. **A**d hec em̄ nisi me fallit op̄nio iuste z recte viuen
dū est p̄dicatori. ne dicta sua repugnātib; factis euacuet̄
Paulus. **N**ihil audeo loqui eoz que p̄ me non afficiunt

De arte predicandi

Christus reputans verecundiam predicare vel docere
que neglexit facere ¶ Diffinitio pdicatiois.

Unde predicatio verba

lis vel vocalis (de qua hic loquimur). est manifestar publica instructio fidei ad morum hominum informationem deseruiens ex rationum semita. et autoritatum fonte procedens. Erit igitur predicatio manifesta. quonia si esset occulta suspiciosa est. et videretur recludere heretica dogmata. Erit em publica. quia non vni. sed pluribus proponenda est. Si em tm vni preponeretur non esset proprie predicatio sed doctrina. Per hoc em q dicitur pdicatio est instructio fidei et morum. insinuatur due partes theologie. quibus in predicatone est vtendum. scz rationalis que diuinam scientiam prosequitur. et moralis. que morum informatioem pollicetur. Predicatio em nunc in diuinis instruit nunc in moribus. Quod figuratur p angelos descendentes et ascendentes in scala. quos vidit iacob. Angeli namq tales mystice sunt doctores: qui tunc ascendunt quando celestia predicant. tunc vero descendunt quando p mortalia se conformant. Causa vero efficiens sermonis est duplex. scilicet principalis et instrumentalis. Principalis causa vniuscuiusq sermonis est deus gloriosus. ideo fit oratio ad deum vt lingua predicantis moueatur tanq ab agente. et sic predicator habet se tanq causa instrumentalis. **U**ersa pdicandi est scientia docens de aliquo aliquid dicere. Subiectus artis illius est vbum dei. Subiectum autem sermonis est intentio predicantis etc. Predicatoris gesta sic fieri possunt. si sermo fit de aliqua autoritate bible vel sanctorum. tunc valide predicandum est vt valenter exeat d ore predicantis. et in cor resiliat audientis. Unde aliquando conandum est vt predicator loquatur quasi cum admiratione. vt ibi. Nonne tacui. nonne dissimulaui. Aliquando cum dolore et lamentatione. vt ibi. Absolon fili mi absolon. Aliquando cum horrore et

Tractatulus

commotōne. vt ibi. **N**isi uerſi fueritis ꝛc. Aliquādo cū
yronia ꝛ deriſione. vt ibi. **A**dhuc pmanes in ſimplicita-
te tua. Aliqñ cum gratia vultus ꝛ manuū attractōne. vt
ibi. **V**enite ad me oēs ꝛc. Aliquādo cum quadam elatō
ne. vt ibi. **D**e terra lōginqua venerūt ad me. Aliquando
cum tedio ꝛ indiſignatōe: vt ibi **C**ōſtituamus nobis du-
cem ꝛc. Aliquādo cum gaudio ꝛ manuū eleuatōe. vt ibi
Venite benedicti. Aliquando cum odio ꝛ vultus auerſi
one. vt ibi. **I**te maledicti. **E**t ſic predicator debet ſe ꝑfor-
mare geſtui. quem credendū eſt ꝑꝑm habuiſſe quādo di-
xit. **S**oluite templum hoc. ponēdo manum ſup pectus
et reſpicies templum. **E**x his ꝛ ſequētibz quicqꝫ predi-
cans faciliſter recolligere ꝑt ꝛ acquirere geſta artem verā
et modū. que ſūt tāqꝫ inſtrumēta ipm in opando dirigē-
tia. qꝫ nō repugnat aliquē plura ꝛ alia multa ſcire. videlz
modū ignorare poſſe. ꝛ pauca ſꝫ ꝛ modica illa que ſcimꝫ
reſpectu illorum que ignoramus

Thema eſt principiū ſer-
monis: ad qđ plura requirūtur. **P**rimo qꝫ ſit de biblia ſū-
ptum. qꝫ habeat ſenſū ꝑfectū. nō incōgruū. nō nimis lon-
gū. nō nimis breuē. bñ quotatū de terminis ꝑdicabilibz
vt ſunt oīa verba. ꝑncipia ꝛc. **I**tem thema eſt ꝑlocutō
facta ꝑ approbatōne terminoz ꝑdicabiliū in themate
poſitorū. aut autoritatibz biblie atqꝫ doctoz cum intro-
ductōne autoritatū philoſophie. ꝫ aliquam ſimilitudi-
nem moralitatē aut ꝑouerbiū ſiue naturale. **I**tem qꝫ
quidōz in themate ꝛ eius diuiſiōe thema vocatꝫ. qꝫ diui-
ſio thematis eſt ipm thema met: nā ex themate ꝑcedunt
diuiſiōes tāqꝫ ex radice. vt pater in arbore. ꝛ ergo thema
vocatꝫ. **N**otandū qꝫ quattuor ſunt ꝑtes ſermonis. ſcꝫ
thema. ꝫ ꝑthema ſiue ꝑlocutō. diuiſio vel diſtinctō. ſub
diuiſio vel ſubdiſtinctō. **E**t in iſtis accidūt duo: ſcꝫ dedu-
ctio harū ꝑtium predictarum. ꝛ hoc ꝑ ꝑrobatōnes ſua-
ſiones virtutum. ꝛ vicioꝝ fugā

De arte predicandi

Vicia ser
monum

Ignorantia predicantis
Infacundia.
Humilia clamorositas.
Somnolenta locutio.
Digitorum demonstratio
Capitis iactatio.
Disgressio remota

Item prolocutio etiam potest fieri ex autoritatibus adductis circa thema. Exempli gratia. accipiatur istud thema. **Mors** quae amara est memoria tua. **Jam** prolocutio istius thematis potest sumi ex certis autoritatibus psalmiste. **Hors** peccatorum pessima. **Regum.** Amaritudo mea amarissima. **Ecclesiastici.** Memorare nouissima tua et in eternum non peccabis. **Salamon.** Nihil certius morte. nihil incertius hora mortis. **Augustinus.** Omnium terribilium terribilissimum mors. est autoritas philosophi. **Ergo** dicit sapiens. **Mors** quae amara est memoria tua. **Hec** fuerunt verba thematis praesumpti. **Deinde** ponatur thema cum suis diuisionibus et subdiuisionibus. **Post hoc** inuocatio spiritus sancti per orationem angelicam. **Aue maria** etc. **Demum** expe diendo partes post inuicem diuidendo et subdiuidendo

Diuisio prima

Hors est duplex. scilicet spiritualis et corporalis. **Spiritu** alium aliam virtuosa. aliam damnosa. est subdiuisio primi membri. de prima dicitur. **Hortui** estis et vita uestra abscondita est cum christo in deo. **De secunda** dicitur illud apostoli. **Beatus** qui liberatus fuerit a morte secunda

Subdiuisio secundi membri.

Corporalium. aliam naturalis. aliam violenta. **De prima** dicitur illud **Regum.** Omnes morimur. et velut aquae delabimur. **De secunda** dicitur illud sapientis. **Morte** turpissima condemnemus eum. **Thema** istud ad propositum nostrum est. quia dimisso euangelio in eo committitur prolocutio per certas autoritates. **Et** post prolocutionem fit diuisio thematis. **Et** deinde subdiuisio partium principa

Tractatulus

lium thematis. sicut patuit exemplariter. Stante nunc
themate. preloctione. diuisione. et subdiuisione thema-
tis. sermo adhuc non est perfectus. nisi quelibet pars princi-
palis multiplicet per alias materias. videlicet per auctoritates
adductas quia aliter sermo nimis breuis et simplex fieret. pro-
pterea dandi sunt certi modi. per quos ut communiter om-
nis sermo breuius prolongari. **Item** notandum quod mate-
ria principalis omnium sermonum. immo totius sacre
scripture sunt ista decem. Deus. dyabolus. ciuitas supna
infernus. mundus. anima. corpus. peccatum. penitentia
virtus. Hec quidem pauca sunt et modica respectu mul-
titudinis sermonum: Sed ipsa dilatata secundum exigentiam au-
ditorum crescunt quasi in infinitum

Modi vero prolongandi

sermonem habet fieri nouem modis. Primo per concordantias au-
toritatum. Secundo per verborum discussionem. Tercio per re-
prietates. Quarto per multiplicem expositionem siue multi-
tudinem sensuum. Quinto per similitudines et naturalia. Sex-
to per oppositi assignationem. videlicet correctionum. Septi-
mo per proprietates. Octauo per nominis interpretationem. Nono
per synonymorum multiplicationem. Et modi isti etiam patent in
arborescenscripta per ordinem in fine materie presentis. Postea
autem fit expositio vniuscuiusque modi per ordinem cum suis mate-
riis et exemplis. tunc erit finis materie presentis

Item sermo primo prolongatur per concordantias auctoritatum.
Concordantie auctoritatum sunt triplices. videlicet biblie. aucto-
ritatum sanctorum. et philosophorum moralium. Item concordantie au-
toritatum sumuntur triplex. videlicet ab eodem. a simili. et a contra-
rio ab eodem. ut ibi. Iustus ut palma florebit. De eodem
Iustus florebit sicut lilius. A simili. ut iustus? hec bona habet. id est
quod est fortis et prudens. et quia facit bona opera: id est premiabitur. De
contrario dicitur. Iniusti autem mala faciunt. ideo puniuntur:

Secundo sermo prolongatur per discussionem verborum.
Et dicitur fieri discussio verborum tam in themate quam et in auctori-
ta

De arte predicandi

tibus adductis. **Q**uoniam enim predicator vult discutere serba christi
sive auctoritatis alicuius. Prius debeat attendere quot clausulas
habeat auctoritas. et ordinem clausularum seu serborum. **Q**uoniam enim auto
ritas habet plures clausulas: tunc predicator attendere debet an
possit aliquam illarum adaptare ad numerum virtutum viciorum. vel
ad partes penitencie. **E**t ista discussio verborum potest etiam fieri
per definitiorem sive descripiorem nominis assumpti in the
mate. **V**erbi gratia. **P**salmista. **I**ustus ut palma florebit
in domo domini. **P**ossunt discutere et querere quis sit iustus.
et respondere. **Q**ui reddit unicuique quod suum est. scilicet deo. prela
tis. domibus. et hominibus. **D**eo gratiarum actionem. **D**ominis de
bitis reuerentiam et obedientiam et hominibus. **I**tem possum dis
cutere verba alterius et querere. **Q**uid domus. quid palma.
quid domus. quid domus domini. **S**iliter quid bonum. quid
honestum. et sic de alijs. **H**ec incidunt in discussione omnium
thematium. sive aliarum auctoritatum in sermone adductarum.

Item ponatur istud thema

In patientia vestra possidebitur animas vestras. **L**uce.
xvi. **J**am possum discutere et querere quis sit patientis. et quid
sit patientia. **E**t respondere. **P**atientia est dissimulatio illa
te inimicie. **E**t ista dissimulatio est silentium oris a mur
mure et obscuro sermone. **E**t est quies cordis ab odio et
rancore. **S**iliter ibi. **O**mnis homo medietas. **O**mnes decli
nauerunt in unum. **P**ossunt discutere sic et querere. **Q**ui sunt
tales. et respondere. layci. prelati. subditi. claustrales. et se
culares. et cetera. **E**t ista discussio potest dici totum in quanti
tate. id est de tota auctoritate in partes. ut ibi. layci. prela
ti subditi. claustrales. et cetera.

Potest etiam fieri discussio serborum per argumentationem.
Sive per ratiocinationem a maiori vel a minori. a simili. ab
oppositis. ut contraria affirmatio vel negatio. **V**el relatio
ut per uariationem et habitum. **S**iliter a laude vel vitupio. et hoc de
omnibus locis dialecticis et rhetoricis. que incidunt in sermo
ne assumpto. **V**erbi gratia. **A** maiori. ut ibi. **D**ominus an
gelis peccantibus non pepercit. **E**t ergo nec hominibus pec

Tractatulus

cantibus p̄cet quasi magis ingratis. Similiter Ade et Eue (quos propria manu fecerat) nō pepercit Nec iude apostolo ⁊ discipulo suo. Igitur nec alijs percut suo modo peccātibz. quia si id qđ magis videtur inest. ergo qđ minus videtur inēē inerit

Item ex discussione verborz p̄dicatoz etiā potest elice re sibi effect⁹ terminoz assumptoz in themate. **P**onat̄ igit̄ istud thema. Qui se humiliat exaltabit Luce. xviij. Possuz discutere effectuz istius autoritat̄ ⁊ dicere. Cause humilitatis s̄t̄ multe. Job. xiiij. Homo natus de muliere. ideo cuz reatu. breui viuens tempe. ideo cuz motu. repletur multis miserijs. ideo cuz fletu. Similiter p̄ effectuz vicioz ⁊ virtutuz pōt fieri discussio ⁊ prolōgatio sermonū. Verbi grā. Hō em̄ per humilitatē exaltat̄. Ideo debem⁹ nos huiliare. Et ecōuerso cōtrariū p̄ supbiā accidit. ergo debem⁹ nos cauere ab illo ne nos exaltem⁹

Item pōt etiā fieri discussio verborz alicui⁹ autoritatis **P**er quadruplicē cōbinatōem partiū copulatiuaruz. ⁊ disiunctiuaz in themate assumpto. ⁊ hoc ex parte subiecti vel predicati. Verbi gratia. **P**onat̄ illud. Vox multiplex est in cordibus diuersoz ⁊ p̄scientijs. scz vox exultatōnis in tabernaculis iustozum. sed damnatōnis in tabernaculis peccatoz. que hic habēt p̄solatōem suā. Et est vox salutis ⁊ nō exultatōnis in tabernacul⁹ penitētuz. Et est tertia vox nec exultatōnis nec salutis. in tabernaculis dānatoz. Et est quarta vox exultatōnis ⁊ salutis in tabernacul⁹ saluatorz. Simili mō discute illud. Feci iudiciū ⁊ iusticiā Alij faciūt iudiciuz ⁊ nō iusticiaz. Alij ecōuerso Alij vtrūqz Alij neutz. Simili illud **V**i sericordiā ⁊ iudiciuz cantabo tibi dñe ⁊ sileam. ⁊ sic de ce teris quasi infinitis discute

Tercia plongatio pōt fieri p̄ reruz p̄prietates

Sermo em̄ potest plongari ⁊ dilatari p̄ rez p̄prietates: ad laudes alicuius vel ad mores. Verbi grā. in psal

De arte predicandi.

mis scribitur **Unxit te deus. deus tuus oleo leticie pre coram tuis. et cetera** Dicatur ergo sic **C**onuenienter per oleum designatur gratia. quia oleum habet virtutem sanatiuam **Sic** gratia vulnera anime sanat peccata delendo hoc modo usus est saluator **Nathai. xxij. et Barci xij.** In parabola de agricolis qui occiderunt heredem. hoc etiam modo usus fuit. **Nathan** propheta. ad **Romanos xij.** **I**stis quibus non subuenit oleum gratie detur supplicium **S**imiliter sicut lilius inter spinas **Lilius** enim est candidus et odoriferus et huiusmodi. **Spina** est talis vel talis **Hec** omnia de bonis possunt exponi. et in malum. de malis. ut hypocrite. et huiusmodi

Quarto. sermo prolongatur per multiplicaciones exponendum **S**ive per multitudinem sensuum **Ex** isto predicatore attendere debet qualiter per multitudinem sensuum siue expositionum sermo valeat dilatari **E**t est notandum. quod quadruplices sunt sensus per quos sermo potest dilatari. **E**t ex quo vetus testamentum est figura noui. propterea nouum testamentum per ipsum exponitur **P**rimo secundum sensum historicum siue litteralem **E**t de isto hieronimus loquitur **E**st enim sensus litteralis simplex expositio verborum. ut quando rem exponimus sicut visa vel gesta est. ut in gestis Romanorum. **Ubi** dicitur. quod **Dauid** regnavit in iherusalem **E**t secundum istum sensum tamen fit expositio sicut verba sonant **S**ecundo secundum sensum tropologicum siue moralem **E**t de isto Gregorius loquitur **E**st autem sensus tropologicus. quando de re moraliter loquimur. quo ad instructionem vel correctionem morum mystice vel aperte. **D**istice. ut omni tempore sint vestimenta tua candida. id est omni tempore sint opera tua munda. **A**perterunde **Ioannes.** **Filioli** mei nomen diligatis. non verbo tantum et lingua. sed opere et veritate. **U**el tropologicè exponimus. quando illud quod est factum convertimus in illud quod est faciendum. **U**t sicut **Dauid** deuicit golyath **Sic** humilitas deuincere debet superbiam. **E**t sen /

Tractatulus

sus isto alio mō dicitur moral. quia respicit mores hoīm scz v̄tutes z vicia. Et circa istuz sensuz tropologicū sine moralē cursus mūdi introduci dēt. z dissuadi vitia. z cor rigi mores. Et sic conclusio debet fieri cū autoritate a qua thema est digressuz. Et sunt tres ptes hoīm. s. Spiritua liuz. Nobiliū. z Vulgariū. Propterea aliter dēt fieri cor rectio in spiritualibz. z aliter in nobilibz.

Tertio. s̄m sensuz allegoricū pōt sermo dilatari. Et de isto Ambrosi⁹ loq̄tur. Est aut̄ sensus allegoric⁹ alieni sensus p̄ propriū sensum expositio. Ut dauid regnat in iherl̄m. id est christ⁹. qui p̄ dauid significat. regnat per fidez credentiū in iherl̄m. i. in ecclia militante. Et circa hūc sensuz semp̄ exēplificādūz est a simili. vt cuz intro ducit̄ vita christi. beate v̄ginis. vel alter⁹ sancti sp̄ sua dende sunt v̄tutes. vt z nos siliter faciam⁹. Cuz em̄ oīs christi actio nr̄a est instructio. Siliter quicq̄d sancti bo ni fecerūt. z quicq̄d mali sustinuerūt. totuz in nostrz profe ctuz z exemplū factū est. vt seq̄mur vestigia eoz.

Quarto. s̄m sensum anagoricū pōt sermo dilatari. Et est sensus anagoric⁹. quādo loq̄mur de supioribz vel celestib⁹ mystice vel apte. Mystice. vt beati q̄ lauant stolas suas. vt ill̄ pt̄as sit in ligno vite. i. beati qui mūdāt cogitatōnes suas vt possunt videre iesuz christuz qui di cit. Ego suz via veritas z vita. Aperte. vt dicēdo Beati mundo corde. quonā ipsi deuz videbūt. Et circa istum sensuz excitande z exhortande sunt mētes auditorz ad su pernoz z templatōem. Et fac conclusiōem cuz autoritate a qua thema est digressum.

Quinto. sermo plongat̄ p̄ similitudines z naturalia. Verbi gratia. posito q̄ in themate vel in aliq̄ alia au toritate sermonis diceretur de dilectōne dei: quō de⁹ sit diligend⁹. tunc p̄dicator dilatare pōt sermonē per aliq̄d naturale. vt p̄ istud. naturale est omī creature suos parē tes diligere. Quāto maḡ et nos debem⁹ diligere deum. ex quo naturale est nob̄ diligere parentes. igitur a fortio

De arte predicandi

ri debemus diligere istum. a quo parentes nostri et nos
venimus. Etiam potest fieri prolongatio sermonis per
similitudines. Verbi gratia. posito q̄ in aliqua parte ser
monis loquatur de dilectione proximi et de eius compa
ratione. Tunc possum assumere similitudinem ab istis ir
rationabilibus. videlicet scroffis. Nam quando vna cla
mat omnes concurrunt ad subuenienduz sibi. Et si hoc
faciunt animalia irrationalia. igitur a fortiori nos ratō
nales debem⁹ nostris primis compati. et ipsis subueni
re tpe necessitatis. Sic simili modo potest sermo dilata
ri in alijs similitudinibus

Sexto potest prolōgari sermo per assignationem op
positi. videlicet correctionem

Item circa assignationes oppositi dicatur quomodo
aliqui faciunt opposito modo. id est non sicut merito de
beret fieri. Nam dominus deus propter eius bonitatem
(quaz nobis ostendit in creatione. reuocatōne. et redemp
tōne) habz se circa nos sicut bonus pater ad filios suos
quia respicit nos in omnibus necēarijs. et reuocat nos ad
se per plura et diuersa. vt tādē possumus accedere ad euz
et vitam eternam possidere. et hoc non facit propter se. cū
enim sibūpi sufficit. sed ex mera bonitate: propter quam
merito gratiarum actōnes deberent fieri. cum domino
deo nihil magis displicet q̄ ingratitude. **U**bi em̄ est in
gratitudo. ibi gratia accessum non adinuenit nec locum
habet. quia merita dissipat. beneficia pdit. fontem diuini
ne misericordie efficcat. et dies gratie obstruit. Et signi
ficatō opposita habz se sub forma correctionis. et ista de
bet fieri in omni sermone. ne mala perpetrata estimentur
non fore mala: et defendentur quasi licita. **I**tem in as
signatione oppositi occurrunt ista duo. scilicet cōfirma
tō et refutatō per que sermo habet prolongari. Nam cir
ca confirmatōem debent dici vtilitates extrinsece. que se
quuntur possessorem rei. vel que possunt sequi si res bona

Tractatulus

In se est. Si aut mala est debet dici utilitates. que secuntur
ad eius oppositum. scz diuersas ptutes exponedo z abi-
litas ad bona operandu. Sed opposito mo circa cofuta-
torem debet exponi mala damna que sequuntur vel seq pos-
sunt possessore rei. vltrem. si in se mala est. Sed si bona e
debet dici q sequuntur oppositum rei. videlz diuerse inclina-
tiones ad malum. z varia vitia q causant inde in homine
Tandem cludatur ex his q bona vel mala sit res. z q sut
qui culpabiles vel commedabiles ex ipis reddetur

Septimo dilatat sermo p comparationes

Item dilatare sermones p comparationes est quando
in aliqua auctoritate ponitur nomen adiectiuum. tunc p
ipsum potest fieri discursus per positiuum. compatiuum
et suplatiuum. z everso: videlicz de superlatiuo ad ali-
os gradus comparationis. Verbi gratia sicut scribit psal-
mista. Magnus es tu z facies mirabilia: Dicatur ergo
sic. Magnus apparuit deus in rerum creatione. maior
in hominis recreatione. sz maximus in sanctorum glori-
ficatione. Similiter Mathei decimonono scribit. q tra-
didit me tibi maius habz peccatum. Ergo dicatur sic
Judas magnu peccatum habuit. quia ex auaricia mag-
num pecium concupiuit. maius quia dominum suuz tra-
didit. maximum qz de misericordia dei desperauit. Itē
de suplatiuo nota exemplum. Estote imitatores dei sicut
filij charissimi. quia chari propter ymaginem creationis
chariores ppter precium redemptionis. charissimi prop-
ter hereditatem celestis beatitudinis. Item ad ephesios
secundo. Propter nimiam charitatez. qua dilexit nos de-
us. zc. Dicatur ergo sic: dei charitas fuit apud nos mag-
na in creatione. maior in gubernatione. maxima in redem-
ptione. sz erit nimia in glorificatione. Similiter illd psal-
miste. Accingere gladio tuo sup femur tuu potentissime
Potest sic fieri discursus. Accincti sunt poteter coniugi-
um seruantes. potetiores sunt continentes vt vidue. po-

De arte predicandi

scitissime sunt continentes vt virgines. Similiter sapientie trigessimono. Potentes potenter tormenta sustinebunt. erga potentiores potentius. potentissimi poteruntissime tormenta sustinebunt. zc. Item sic ad Galatas sexto Dum tempus habemus opeimur bonum ad omnes: ergo ad inferiores. mediocres. z ad supmos. z multa hmoi

Item ita potest fieri discursus respectu diuersorum Verbi gratia ad romanos vicesimotercio: dauid sedes in carbedra sapientissimus inter tres. Dicatur ergo qui sunt sapientes. illi qui habet experientiam agendorum. sapientiores qui habet sapientiam humanorum. Sapientissimi. qui habet sapientiam diuinorum. z sic potest fieri discursus per varias acceptones. sicut ibi Accepit eum Symeon in vlnas suas. Sic dicatur Symeon accepit eum in brachia. Maria concepit eum in vtero. Partha accepit eum in domum. Pater accepit eum in celum. vltimo Parthei secundo scribitur. Intendit in preceptum legis. sic quidam in preceptum dei intendunt per contemplationem. Quidam per sollicitudinem. quidam per simulationem contemnunt. quidam per emulationes. Aduerte qd ille modus pulchrior est in latino qm in vulgari

Item etiam potest dilatari sermo per varias species. Verbi gratia Johannis octavo scribitur. Multa habeo vobis loqui zc. Christus nobis loquitur tanqm iudex. tanqm aduocatus. tanqm inspirator loquitur in nobis. z cum nobis loquitur tanqm doctor. z sic de similibus. **Item** ad istum modum aliquando multiplicatur ea que sunt ad finem. Verbi gratia. ad istum finem qui est permanere in peccato. diuersi diuersumode se habent. Quidam proponunt remouere. quidam partim videntur confiteri. z partim non. quidam cauent se a peccatis sed non agunt penitentiam de commissis. quidam de commissis penitent. sed non cauent a committendis. Sumatur hec autoritas. que scribitur ad romanos. vi. Quid dicemus

Tractatulus

fratres permanebimus in peccato (vt gratia abundet in nobis) absit. Deinde dicatur **Quidam** permanet in peccatis etc. vt supra dictum est.

¶ Octauo sermo dilatatur p nominis interpretatōnem.

¶ Videlicet quando in autoritate aliqua ponitur nomen quod habeat interpretari. tunc potest illud interpretari vt magis intelligatur et acceptabilis erit materia. vt deus interpretatur quasi dans eternam vitam suis. Similiter israhel interpretatur quasi vir videns deum. vel princeps cum deo vel fortis. Qui ergo vult sermonem dilatare per interpretatōnem nominis. assumat illam interpretatōnem. quam ad suum propositum prosequendum viderit utilem.

Si ergo in aliqua autoritate sit hoc nomen israhel. et predicator facit sermonem de fortitudine. tunc predicator faciat secundum istam interpretatōnem significationem ad aliquem sanctum. Si vero per diffinitōnem siue descriptōnem sit vt beati qui habitant in domo tua domine. Subdit diffinitō beatitudinis. scilicet beatitudo est stat⁹ omnium bonorum congregatōne perfecta. Deinde exemplificetur quomodo in celesti domo donum perficiet. In cuius visione est prima veritas. Secundo perficietur affectus per fruitōnem summe bonitatis. Tercio quietabitur desiderium adoptatōis omnis desiderabilitatis. Ecce quomodo sermo dilatatur per interpretatōnem et diffinitionem

¶ Nono sermo dilatatur p multiplicatōnem synonymorum.

¶ Scilicet quando proponitur materia querulosa. laudatiua. vel exhortatiua: Querula sic. et est sermo beati Job. Homo natus de muliere breui viuens tempore replet multis miserijs Dilatatur per synonyma hoc modo. Homo replet miserijs. quia premittit angustijs. circumdatur erumnis. molestat aduersis. anxietate periculis. etc. Laudando quoque sic dilataet. vere iste sanctus fuit lux errantibus: lumē ignorantibus. lucerna de

De arte predicandi.

niatibus. Vel si laudans aliquē virtutē dicamus. Virtus hec mētem decorat. aīam ornat. cōuersatōem honestat. gratiā magnificat. Item ad exhortatōem quoq; ad imitandū exēpla sic. Emulamur bonos. Imitamur sanctos. Sequimur iustos. Cōsideremus patrum exempla hic vsus planus est in psalmo Venite et exultemus dño iubilemus deo et cetera. Item si istos nouem mōs predictos in mēoria habueris. retinueris et frequētaueris. paucissima aut nulla themata inuenies. in quibus nō incidunt duo vel tres aut plures predictoz modoz. De quibus debes accipere illud quod cōuenientius est tempore. loco. et psonis. quibus loqueris. Pensemus et has cūstantias dicit apostolus ad thymotheū. Omnis scriptura dīnitus inspirata est vtilis ad docendū. ad arguendū. et ad erudiendū. ad iniusticiā corripieudū. vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus.

Hunc et de cautelis postremo videndū. quales quis predicator promissus secum in ambone habere debet.

Prima cautela. q; nullus predicator vereri debet de reuerentia exhibenda dño iesu xpo. et gloriose p̄gini marie eius matri. Sit em̄ in exemplū. q; legati et familia et res principū faciunt. Dicunt em̄ domin⁹ noster et princeps gloriosus. et quādo hec dicūt inclinant se. Similit̄ curthisani et ecclesiāz cathedraliū canonici. dum bullas papales recipiūt. depositis p̄retis reuerenter osculant̄ pedes sanctissimi. Vultomag⁹ et a fortiori nos dño nostro iesu christo creatori et redemptori nostro. et gloriose virgini matri eius reuerentiā exhibere debemus.

Secūda cautela. q; nunq; proferat predicator nomē dei. beate virginis. vel alterius sancti sine adiectiōe. vt sic. Dominus noster iesus christus gloriosa mater eius virgo maria. et cetera.

Tercia cautela. q; p̄dicator nihil infructuose vel presumptuose in ambone attemptare debet. vt videlicet de

Tractatulus

cōceptione beate virginis marie. vel similibus. Sicut tamē aliqui dicūt eam cōceptam in peccatis originalibz. Aliqui vero oppositum. Circa illud dicenduz est. q̄ magis cōuenit honori z laudi gloriose virginis ac pie credere. q̄ in talibus non sit cōcepta q̄s frivole defendere quia ex quo om̄ia deo sunt possibilis. sic sibi possibile erat eligere vas sanctū z immaculatū. in quo voluit incarnari. Et licet doctores in h̄mōi z s̄ilibz aliquādo diuersimode sentiūt. non tamē est contra fidem. sed vbi materia fidei ēibi nullus alteri dissentit.

¶ Quarta cautela est. quādo p̄dicator in ambone p̄mittit aliqua dubia vel questiones dubiosas. tūc non recedat de ambone absq̄ solutōne dubij. qz popul⁹ simpliciter scripturas distinguere nesciens de sacris scripturis dubitaret atq̄ cespitaret. z ideo eo mō populus infatigatus minime est relinquēdus. igitur soluat vel potius nō proponat. z cetera.

¶ Quinta cautela ē. q̄ vltimā syllabā cuiuslibet d̄cōnis tam dure z integre z apte proferre studeat recte sicut p̄imā. Hoc est quā dure d̄cōnem incipit sic etiā finiat. Et sic materia magis intelligibilis erit z ap̄prehensibilis. sicut etiā lucidius in cautela sequēti percipies.

¶ Sexta cautela ē. q̄ p̄dicator loqui dēt integra p̄ba intelligibiliter z tractim. z p̄cipue ne vnuz bis vel ter dicat repetendo vel alterando verba. qz nō est bon⁹ sonus. ita verba multiplicare. imo tediuz generat z ridiculuz quādo qz audiētibz. nisi propter difficultatē vel raritatē materie optet aliquādo reiterare seu repetere. z hoc propt̄ materie maiorē impressionē.

¶ Septima cautela ē. q̄ p̄dicator cum tanta maturitate se disponat z loquat ac si de christo in sui p̄ntia z alioruz principū z reguz loqui deberet. Sic p̄dicator diligentia adhibere dēt pro posse. Ex quo regūmen z cura animaz in p̄dicatione cōsistit. si vult facere diligentia in principū p̄sentia. Etia eandem faciat in p̄sentia simplicū. vel qz

De arte predicandi

ra oues sibi comissas. cum eqlis cura est oim aiaz. **A**nima em pncipis no est maior paupis. Ergo pdicator cuz omi sollicitudine z diligentia se exhibere debet in procu-
rando animas deo. Cuz ex hmoi sollicitudine magnuz confurgit pdicatori meritus

Sexta cautela e. q sup omia pdicator caueat festi-
nantia procedendi nimis ad yltiora. quia spiritus im-
pellens homine ad festinantia. impedit loquentem z con-
fundit loquente maturitate z sensum

Septima cautela est. continentia visus. que valde valet
in predicatone. quia obiecta mouent sensuz. z p obiectu
memoria naturalis dispigitur. z sic ordo meorie pfundit

Decima cautela est. quia in materijs correctorijs pre-
dicator nullo mo transferat se ad specificatone. aliquem
specificando. quia equus lesus no libenter se tangere per-
mittit in vulnus. sic peccatores verentur corrigi natura-
liter. quia omis virtus natural' et omie vituz contra na-
turam. fm beatus Bernardus (De vitio perpetrato) qd
abhorret. ad qd natura a qua p deordinatone decessit re-
stis est. que. maluz no agere. Sic p opposituz de virtute
nullus abhorret. igitur omis virtus e naturalis. z omie
viciu contra naturam. **N**otandum etiam est predica-
tori circa triplicem statuz habere correctioem. Nam alia
erit correctio spiritualiu. alia nobiliuz. alia vulgariuz

Undecima cautela est. q pdicator summe caueat pro-
lixitatem in sermone. z hoc ideo. ne populus incipiat at-
tediari. z potest sermoes alios vitare. Quapropter vide-
at pdicator q studeat vtiliorem z fructuosiozem ma-
teriam colligere. et eandem ad breuem z copendiosam
summam redigere. vt populus eo melius poterit memo-
rie comendare quando cessat q pdicator populus quasi
insatiatum relinquat. sic et libenter plus audiret de tali
materia. Et si aliquid de materia sua remiserit: super fe-
stiuatatem aliam sequentem supseadeat. quapropter pre-
dicator hora attendat: z finita hora cessat. **D**uodecima

Tractatulus

cautela ē. q̄ p̄dicator in mō vulgarisandi non p̄stringat. se ad istam facultatē. vt velit verba transferre eodē ordi- ne. z tam prope quo poitur latinū. sed mltio meliori z ap- ciori mō trāsserat vulgare de latino. Oportet em̄ p̄dica- torē aliquādo iuuare materiā. i. aliter exp̄mere quā in for- ma verborū ponit. Et aliquādo circūloqui. vt ibi Dñe masculinū aut appariens vuluam. Ibi nō op̄ret ita gros- se exp̄mere. sed pro vulua exp̄mere vas vel porta partus mulieris. z sic de cōsiliis.

Concludendo materias p̄dictas fratres carissimi ad vitam eternā promerādam nō sufficit verbū dei. nisi q̄s q̄s studeat illud etiā mente adimplere. vt effugere valeat t̄z horribile periculū. in quo saluator noster iubet seruū in- utilem proici ligat̄ manibz z pedibz ad tenebras exteriō- res. qz seruus sciens voluntatē domini sui. z nō faciens vapulabit plagis multis. Cuz em̄ dñs deus p̄ ap̄los san- ctos z alios doctores z p̄phetas indidit nobis sacrā sc̄p- turam. p̄ quā docet nos suā voluntatē z viam debitā qua p̄gere possum⁹ ad regnū celoz. quia dñs noster iesus xp̄s in euāgelio tanq̄ pedagogus informat. vt ad vitam eter- nam pueniamus. propterea studeam⁹ illa adimplere in o- pere. que nob̄ facienda z imitāda esse mōstrātur.

Sine claudis̄ ars siue modus p̄dicandi a sancto Tho- ma de Aq̄no cōposita. nec nō alioz sacroz doctoz scrip- turis plustrata. z si quis diligēt̄ ea inspexerit. p̄cul du- bio in arte ista magnus erit

Restat mō formare arbozem: que fit in hūc moduz cū sua declarātōne z intellectu

Medicatio assimila

tur arbori reali. Sicut em̄ arbor realis procedit de radice ad truncuz. z truncus in principales ramos pullulat. z rami principales in alios multiplicantur.

De arte predicadi.

Sic predicatio primo ex themate tanq̄ ex radice in trū cum. id est prelocutōne vel p̄themate procedit. Ac dein de ex prelocutōne siue prothemate in principalē diuisione in thematis tanq̄ in ramos p̄ncipales. Et rami p̄ncipalis thematis debent vltorius p̄ secundarias diuisiones multiplicari. i. in subdiuisiones vel subdistinctōnes. ⁊ vltimo dilatari prout patet exempluz in arboze sequenti.

Cuius thema diuiditur in tres partes. Et quelibet partium subdiuiditur in tria membra. Et quolibet membꝝ potest dilatari per aliquos istoruz nouem modos supra scriptos existētes in arboze: vt patebit infra melius De inde nota. q̄ triplex ē modus p̄dicadi. **P**rimus modus est assumptio themate dicto ⁊ dimisso p̄cedere debet p̄dicator ad executōem f̄monis sui. **P**rimo t̄m euangeliū exponendo. Et ē modus ariquus sicut manifeste ostēdunt omelie beati Gregorij. ⁊ alioꝝ sanctoruz doctoruz. Et post expōem euāgelij trāsire debet ad diuisionē ⁊ subdiuisionem thematis. ⁊ ad materiā p̄ncipalē f̄monis. ⁊ sic sermo positus ē in effectu. Et post hec fieri dēt inuocatio sancti sp̄s. q̄ talia sine adiutorio exp̄mere nō valeat. Et q̄ implorant beatā virginē salutātes cū aue maria. siue p̄ alias inuocātōem. Et modus iste ē laicalis siue popularis ⁊ pulcher: q̄ in decretis p̄cipitur euāgelij illucidare simplicibꝝ diebus dominicis. **S**ecundus modus ē themate t̄m nō diuiso Verbi gratia. si p̄ defunctis accipetur hoc thema. **O** mors q̄ amara ē mēoria tua. Absq̄ hoz verboꝝ diuisione subiūgat p̄dicator. Sciēdū amatoribꝝ mūdi. q̄ amara ē mēoria mortis p̄pter tria. **P**rimo p̄pter mūdum quē desirunt. **S**ecundo propter futuruz supplicij qd̄ acq̄rūt. **T**ertio p̄pter carnis delicias q̄s amittūt. Ecce quō ex themate nō diuiso p̄ceditur ad distinctōem. Et modus iste leuis ē ⁊ simplex. q̄ ex themate nō est facta p̄locutio nec inductio expōnis euāgelij. **N**ec s̄boꝝ thematis diuisio.

De arte predicandi.

Tercius modus et ad propositum nostrum. Primo predicator thema suum dicere debet in latino sub silentio. Post hoc introducere dicitur unum in vulgari videlicet Dominus noster Iesus Christus de hominibus viventibus gratiam et misericordiam ecclesie sue pacem nobis autem peccatoribus post hanc vitam vitam sempiternam. Deinde resumat thema per expressum in vulgari. Et post hoc potest elicere vel recipere ex themate suo unam prolocutionem loco evangelii. Et istam prolocutionem potest facere per similitudines. moralitates. vel puerbia siue naturalia. Vel aliquando etiam potest fieri ex certis autoritatibus adductis. Et ista prolocutio alio nomine dicitur prothema. quia ante divisionem thematis. et ante principalem materiam sermonis exprimitur. **Q**uod nota. quod in prolocutione siue prothema non debet fieri prolixitas. ut thema cum suis principalibus materiam sermonis locum exprimendi habere possit. **Q**uem prolocutionem premissa debet fieri resumptio thematis et divisio eiusdem. Post hoc invocatio spiritus sancti. ut prius. Deinde executio membrorum per ordinem. Primo primam partem principalem thematis cum suis divisionibus. Similiter secundam partem principalem thematis cum suis subdistinctibus. Et sic similiter de tertia. Et facta discussionem omnium membrorum tam principalium quam minus principalium predicator potest facere repetitionem sermonis in effectu. ut negligentibus principibus possint scire in quo stetit sermo effectivus. **Q**uod cum hoc attendentibus alijs. materie sermonis possint fieri magis apprehensibiles. Et iste modus modernis predicatoribus communior est. et viris intelligentibusque auditoribus utilis. cuius exemplum patet in arboze. ut etiam superius tactum est.

**Tractatus de arte
loquēdi ⁊ tacendí**

1489

Compendiosus tractatus de arte loquendi et ta-
cendi multum utilis

Uoniā in dicēdo multi errāt. nec ē aliq̄s
q̄ linguā suā ad plenū valeat domare. brō Jacobo h̄ res
stāte. q̄ dr. Natura bestiar̄ et serpētū. volucrū et ceteroz̄
domat̄ a natura hūana. s; linguā nemo domare p̄t. Iō
ego Albertan⁹ breuē doctrīna sup̄ dicēdo atq; tacendo
vno p̄sculo p̄bent̄ tibi filio meo Stephano tradere
curauit. p̄scul⁹ h̄ ē. Quis. qd. cur. dicas. cur. quō. qn̄ req̄ras. Uex̄ q̄a
hec p̄ba ī h̄ p̄sculo p̄bent̄ a p̄derosa st; et generalia. et generalitas parit
obscuritatē. vt ff. de iur. fil. l. ita fidere Iō illa exponere ac. p̄ modulo scie
mee. licz̄ nō ad plenū posui delucidare Tu igit̄ fili carissime cū loq̄
desideras a temetipso incipe des ad exē^m galli q̄ anq; caret ter se cū alis
p̄cutit ī p̄n⁹ Ita q; ante q; spūs ad os tuū p̄ba p̄ducatur. teipm̄ et oīa p̄ba
ī h̄ p̄sculo posita req̄ras. dico tibi vt nō solū q̄ras a teipso. sed req̄ras. i.
itez̄ q̄ras. nā istud reiterationē denotat. vt dicas req̄ras. i. itez̄ q̄ras. si
cur ei repetere dr̄ q̄s h̄ ē itez̄ petere. ita req̄rere dr̄ q̄s. i. itez̄ q̄rere

Quis es q̄ loq̄ris h; qnq; p̄icta: **Prīmū punctū**

U req̄res in aio tuo q̄s es q̄ loq̄ velis. vtz̄ istud dcm̄ ad te p̄t
neat l̄nō. Si nō. illi deō te imiscere nō des. sicut ei p̄ leges. Culs
pa ē imiscere rā ad fenō p̄tineri. vt dr̄ rta iur̄. Ita culpa ē loquit̄
istud qd̄ ad se nō p̄tineat. In salomō ī puerbys dixit. Sic q̄ apprehēdit
aurib; canē. ita q̄ trāsit et ipatēs p̄mittit alteri⁹ rite Et ihs fili⁹ sydrae
dixit. De ea re q̄ te nō molestat ne certauer̄. vñ qd̄ā. Qd̄ te nō tāgit h̄ te
nullaten⁹ angit. q̄ res tibi summope notāda ē. qm̄ si de reb; ad te nō p̄tī
nentib; mīme curauer̄. magnā cordis et animi trāquillitatē tibi p̄gab.
qd̄ egregie dr̄ metrista qd̄ā. Pacificat multū de paucis sumere cultum.

Secundū punctū

U q̄ras teipm̄ a teipso. an aliq̄ p̄turbatōe animi sis capt⁹. s. ira
odio l̄uidia. aut sis ab animi passioib; alien⁹. Nā si turbat⁹
anim⁹ tu⁹ fuerit a loq̄ndo abstinere debet. et mor⁹ animi p̄turbat
tos cohibet. Aut ei nulli⁹. Uir⁹ ē cohibere mor⁹ animi turbatos. ac ap
perit⁹ obediētes efficere rōni. et iō tacere dz̄ irat⁹. qz̄ vt ait seneca. Frat⁹
nil nisi criminis loq̄tur. q̄re dr̄ Latho Frat⁹ de re icerta p̄cedere noli Fra
īpedit animū ne possit cernere vtz̄. Et ali⁹ dixit. Lex videt iratū. irat⁹
nō videt illā. vñ et Quis. dixit. Quine aīm irā q; tuā q̄ certa vincit. In
er nulli⁹ dixit. Fra. p̄cul absit cū q̄ nil recē fieri nil cōsiderari p̄t. Que ī ali
q̄ p̄turbatōe fuit ea nec constant fieri p̄t. nec ab his q̄ adsunt approba
ri. Uideo q̄ quāta mala faciūt ī hoīe passioēs iste. ira odiū l̄uidia amor
tristitia libido. Aut ei Salust⁹. oēs hoies q̄ de reb; dubys cōsultāt. ab
odio amicitia. ira atq; misericordia. vacuos eē decet. Qm̄ nō facile anim⁹ p̄
videt vtz̄. vbi hec officūt. q̄re anim⁹ bis passioib; turbat⁹ nō vtz̄ vi
det. qz̄ st; morbi animi ipm̄ exercātes. qd̄ egregie testat̄ Petr⁹ alfontius.

di. Natura h̄z humana. vt a iō q̄z p̄urbato in f̄o falſo q̄z diſcernēdo diſcretiōis careat oculo. Et ſi de ira irato atq̄ iracundo ſcire voluer̄. lege ī libro quē cōpoſuit de amore ⁊ dilectiōe dei ⁊ aliaꝝ rez de forma vite. ī titulo de amicitia iracūdi hoīs vitāda. Etiā certe cauere d̄z ne voluntas dicendi inſtantū ſe moueat atq̄ ad dicendū inducat. q̄ appetit̄. vt rōni non conſentiat. Vt em̄ ſalomon. Sicut v̄bz patens ⁊ ſine muroz ambitu. ita v̄r qui non poteſt cohibere ſp̄m ſuū in loquēdo. Inde etiā dici conſuevit. Tacere qui neſcit loqui neſcit. Neſcit ergo ſtultus loqui quia tacere neſcit. nam ⁊ q̄dam ſapiens interrogat̄ cur tantū taceret. an quia ſtultus eſſet. Reſpōdit. Stultus tacere non poteſt. Alibi ſalomon dixit. Aurum tuū ⁊ argentū tuū conſta. ⁊ verbis tuis facito ſtaterā. ⁊ impone ori tuo frenos rectos. Et attēde ne forte labaris in lingua. ⁊ ſit caſus tuus inſanabilis in morte. Et iterū idem ait. Qui custo dit os ſuū custo dit animā ſuam. Qui aut̄ incōſideratus eſt ad loquēdum ſentiat mala. Etiā cartho dixit. Virtutē primā puto cōpeſcere lin̄gūā. Proximus ille deo qui ſcit rōne tacere. Tercium punctū.

Equiras teipſum. ⁊ a teipſo in animo tuo recogites. quis es qui alium rephendere vis. vel alijs dicere. vel vtrum de ſimili dco vel facto valeas reprehendi. Nam dixit beatus Paulus in epla ad Rhomanos. Incuſabilis es o homo qui iudicas. nam teipſum condemnas. ſi eadem agas que iudicas. Et in eadem epiſtola ſubdit. Qui ergo alium doces teipſum doces. qui predicas non furandū furaris. qui dicis non mechandū mecharis. qui abhominaris ydola ſacrilegiū facis. deum in honoras. Et cartho dixit. Que culpare ſoles ea ne tu feceris ipſe. Turpe eſt doctozī cum culpa redarguit ipſum. Nam bene dicere ⁊ male operari nihil aliud eſt q̄ ſe propria voce damnare. vt Auguſtinus ait. Et alibi idem cartho ait. Alteri dictū vel factum ne carperis vnq̄. Exemplo ſimili. ne te derideat alter. Unde Gregori⁹ ait. Qui bene docet ⁊ male viuīt qualiter damnari debet diu inſtituit. Priuſq̄ igit̄ aliū culpas a vicijs ſimilibz innocens eſſe cures. Quod idem Gregori⁹ confirmauit dicens. Qui alium arguit de peccatis. a peccat̄ debet eſſe alienus. Exemplo xp̄i qui mulierē in adulterio dephensam abſoluit ⁊ liberauit a peſſimis iudeis. qui accuſabant ⁊ iudicabāt peccatrice. cum ipſi met ſceleroſiſſimi forent. Terreat hic iudices fornicarij. adulteri auari iniuſti. tam ſpirituales q̄ ſeculares. De quibus ait ſalomon. Iudiciuz duriffimū fiet his qui preſunt. Et ſequitur. quentiā potentes potent tormenta patientur. Quartū punctum.

Equiras a teipſo intra te quis es qui dicere velis. Vtruz bene doctus vel indoctus. Etiā quod dicere velis bene ſapias. alioſ quin bene dicere non valeres. Nam quidam ſapiens interrogatus. quō optime poſſet dicere. reſpondit. Si timido dixeris quod beſ ne ſcieris. Et iheſus ſydrac. Si ē tibi intellectus. reſponde primo tuo. ſinaute ſit tibi manus tua ſuper os tuū. ne capiaris in verbo indiſcipiſ nato ⁊ confundaris.

Quintum punctū eſt.

⁊ ij

Egras qs erit effcūs tue locutiōis. nā qdā ab initio vident bona
q̄ malū effcū hñt. Querit nō solū pñ^m. s; etiā finē z effcū req̄rere e
dēs. vñ Dāphū^l dicit. pñ^m finē spectat prudētia rez. Finis pñ^m h; oē
dec^o Verbi pñ^m finē circūspice p̄bi Ut meli^o possis p̄meditare loq̄. Si
nautē verbū qd̄ dicere velis dubiū appareat. vtz bo^m effcū hī turū sit
an nō. silere dēs poti^o q̄ dicere. Nā dicit petr^o alphon^l. q̄ fuit optim^o
p̄hs. Si dicere metuas vñ peniteas. sp̄ ē meli^o nō q̄ sic. Sapiētī ei ma
ḡ expedit tacere. p se q̄ loq̄ se. q; paucos l̄ neminē tacēdo. multos loq̄n
do circūuētos vidim^o. Nō pulchre voluit q̄ ait. Nil tacuisse nocet no
cet eē sepe loquūtū. Verba ei sagittē s; q̄si silia. facile dimittunt. diffi
cile retrahunt. gregōri^o psuevit. Euolat emissuz sel̄ irrenocabile p̄bū. h
vult Ar^o. di. Nō sel̄ dēm ē ampli^o resumī nō. pt. q̄ i dubijs meli^o ē tace
re q̄ dicere. sic z i factijs dubijs meli^o ē nō facere q̄ facere. vt ait Tullī
di. Bū p̄ceperūt q̄ verāt agere. qd̄ dubites an equū l̄ iniquū sit. Equi
tas ei p se lucet. dubitā^o significatōz p̄tinet iurie. z ali^o dixit. Si qd̄ du
bites ne fecer̄. certe oē iudiciū qd̄ dubitatū fuerit fugi to. Ad ielligētā
et expōem h^o deōnis qs multa notari possent. s; ista qnq; p̄icta sup̄ius

Sequitur de quid loq̄ris

(posita breuitatē cā tibi sufficiat
Predictē notatē diligentē cognitē sup̄ hac deōne q̄s. sequitur videre aliq̄
expōnis cā sup̄ hac deōe qd̄. z h; decē p̄icta. Prīmū punctū ē

Egrere dēs i p̄mis. vtz vtz l̄ falluz. Aut ei t̄hs sydrac. An oīa
ope tua p̄bū vtz p̄cedat te. z an oēm actū p̄ciliū stabile. Si oīa
ei p̄itas ē colēda. q̄ sola dō hoīes p̄imos facit. cū ipse d̄s p̄itas
sit ipsomet h̄ testate tū dixit Ego suz via p̄itas z vita. Si q̄ loq̄ debeas
p̄itate omittē dīcas. mēdacio dolosa penit^o fugato. Vñ p̄ ha. Os
iusti meditatib̄ sapiām. z līgua ei^o loq̄tur iudiciū. i. p̄itate l̄ sentētā ve
rā. vñ Salo. i. Eccl^o. Poti^o diligēd^o ē fur q̄ assidu^o i mēdacio. Et ali^o
dixit Acq̄esce p̄itati sine a te plate siue tibi oblate. Et etiā Cassiodor^o
Pessima p̄suetudo ē desp̄icere p̄itate purā. i. q̄ nil̄ im̄isceat falsitatē Nā
vt idē ait. Bonū ē vtz si nō aliud ib̄ im̄isceat aduersuz. Idē intelligo
etiā de simplici p̄itate. Aut ei seneca. Nō ei^o q̄ p̄itati operā dat icōposit
ta z simplex eē d; Ita q̄ p̄itate loq̄ dēs. vt dēm tuū habeat pōd^o iuris
iurādī. z nihil̄ iterit iter tuā simplice assertionē z iusurādū. Nā vt ait
seneca. Dēm qd̄ nō h; sine iureiurādo pōd^o. ei^o q̄ iusurādū pōd^o vt
le ē. Et itēz idē d; i lib^o de forma hōeste vite. nil̄ tibi iterit. an affirmes
an iures. de religiōe z fide scias agi vbiq̄ q; de p̄itate tractat. nā z si ius
rejurādo d̄s nō inuocat. z inuocat nō sit testē. tū nō trāscas p̄itate. nec iu
sticie trāscias legē. q; si aliq̄ cogar̄ vti mēdacio. vt nō ad falsitatē
sz ad p̄i culto diā. z si p̄tigerit fidelitatē mēdacio redimere nō mētieris.
sz poti^o excusaber̄. q; tibi hōesta cā ē iust^o at secreta nō pdit. tacēda em̄
tacer z loq̄nda loq̄tur. Atq; illa paz ē secreta trāquillitas. p̄itate q̄ pu
rā dicas z simplice. z deū roga vt p̄ba mēdaciō loge a te faciat. Nā z sa
lomō rogauit deū di. Rogauit te dñe ne deneges mihi aq̄q; moriar. va
nitatē z p̄ba mēdaciō loge fac a me. mēdicitatē z diuitias ne deder̄ mi
hi. ne ppullus egessitate furer. z p̄iurē nō^o dei mei Et sicut ne dēs loquū
nil̄ p̄itate ita nec facere. Dixit ei b̄tus paul^o i eplā. ij. ad Cor. Nō em̄

possū? aduersus p̄tate loq̄. s̄z p̄tate. et talē p̄tate dicas q̄ tibi credat
Alio q̄n p̄ mēdatio f̄puta? sic ecouerso. vice veri obtinet qd̄ falso credit
Et tō dicit sup̄ doloso mēdatiū p̄t̄ fugato. n̄ ei ē iudiciū mēdat̄ q̄ d̄
falsū qd̄ putat ver̄. qz q̄ntū i ip̄o ē n̄ fallit s̄z ip̄e fallit Ec̄tra mēnt̄ q̄ d̄
eē ver̄ qd̄ putat falsū. nec ē libera mēdatio q̄ ore nescis ver̄ loq̄. sc̄ies
at̄ p̄tate mēnt̄ Ut br̄us auḡ d̄t. vñ mēs d̄tia p̄b̄ mēdat̄ ē z pestifera. vt
testat̄ Ep̄op̄ De gen̄ pest̄ sup̄at mēs d̄t̄tōa p̄b̄. q̄ d̄e peste mlt̄ū labo
rā d̄ignitatū cupidi. qd̄ p̄clare d̄t salusti? Ambitio mlt̄os mortales fal
sos subire coegit. aliud clausū i p̄ctore. aliud i lingua p̄mptum h̄re

Req̄res qd̄ dicere vis. vtz sit vtile grauez p̄f̄i (Sec̄z p̄ctū ē
tabile. aut sit vanū z iane. p̄ba ei vitilia p̄ruosa z p̄f̄ra bilia s̄o dicere
dēm. iama s̄o p̄t̄ silere. Aut ei Seneca d̄ forma h̄oeste vite. f̄mo q̄z
tu n̄ sit ianis. s̄z aut p̄soleat. aut doceat. aut p̄cipiat. aut moneat Et pau
l̄i epla ad th̄mot. dixit. p̄f̄ana et vāloq̄a euita Ter^m p̄ctū ē

Egras an dicas qd̄ rōnabile sit an irrōnabile Rōnabilia s̄o sunt
s̄p̄ dicēda. irrōnabilia s̄o s̄z tacēda. Nā qd̄ rōne caret nō p̄t esse
diuturnū. q̄ ei rōem secū portat totū mūdū vicit. vñ sc̄p̄^m Si vis vice
re totū mūdū. te s̄b̄ice rōni. Rōe ei munēda ē adolecētia. z etz d̄ici cō
fueit. Bā adhibita rō cernit qd̄ oportunū sit. neglecta s̄o multis ipl̄i

Egras vtz dicas qd̄ aspez v̄l (Ca^m errorib̄) Quartū p̄ctū ē
dur̄. aut qd̄ molle. dulce v̄l suauē. dulcia ei p̄ba s̄z p̄f̄rēda. d̄tia
s̄o tacēda z p̄t̄ obmittēda Dixit ei ihs̄ sydrac Tibiez psalteriū suā
uē faciūt melodiā. sup̄ vtraq̄z at̄ lingua suauis. Et itez idē dixit. p̄bū
d̄ice mlt̄iplicat amicos z m̄it̄gat iūmicos. vñ z d̄ici p̄fueit Silua tenz
leporē. sapiēt̄. ligua leporē. Et p̄āp̄h̄l̄ Excitat̄ nutrit̄ faciūda d̄ulez
amorē Sollia etz p̄ba z nō dura dicēda s̄t̄ Aut ei Solo. moll̄ f̄mo frā
git irā. f̄mo q̄z dur̄ suscitāt furozē. Hoc idē Tull̄i p̄clare d̄t Nō facile
dicū ē. q̄ntope p̄cliat atos comitas. affabilitasq̄z f̄mōis Qui^m p̄ctū ē

Egras an dicas qd̄ pulcz z h̄oestū. an tpe v̄l malū. nā p̄lra z h̄o
nesta p̄ba dicēda s̄t̄: p̄p̄bz z mal̄ dimissis. Aut ei br̄us paul̄i i epl̄a
p̄ma ad Cor̄. Nolite seduci. corrūpūt bonos mores colloq̄a mala. z ali
bi idē d̄icit i epl̄a ad Eph̄. Dis f̄mo mal̄ de ore v̄fo n̄ p̄cedat Et itez
i eadē epl̄a s̄b̄ d̄it Turpitudine aut stultiloq̄ū aut scurrilitas q̄ ad ad rez
n̄ p̄riet n̄ nomiet̄ i vob̄. sic̄ decz sc̄os Et. Sen̄. dixit de formula h̄oeste vi
te p̄b̄ q̄z p̄p̄bz abstinero. qz licētia eoz ip̄rudētia nutrit̄. Et Salo. d̄i
xit Hō assuet̄ i p̄b̄ ip̄operij n̄ erudiet̄ c̄nct̄ p̄diebz vite sue. s̄z sp̄ i grā sale
sit p̄dit̄ Aut ei br̄us paul̄i i epl̄a ad Coloz. Sermo s̄o sp̄i grā sale sit p̄
dit̄. vt sc̄aris quō oporteat vnicuiq̄z r̄ndere. Sextū p̄ctū ē

Egras ne qd̄ dicas obscur̄ v̄l ab̄tguū. s̄z dicere dēs claz et apuz
Dic̄ ei lex Nihil inest̄ neget̄ q̄s aut taceat. an obscure r̄ndeat q̄n^m
ad h̄ vt icerū dimittat̄ infrogātē Sed̄tū ē enī. S̄a cr̄i ē mutū eē q̄z qd̄
nōo itelligat̄ dicere Hic ē vt nōo sophistice loq̄ debeat. f̄mo ei sophisticē
obscur̄ ē z d̄ceptorū Aut ei ihs̄ sydrac. q̄ sophisticē loq̄ odibil̄ ē. z oī re
defraudabit̄. nō ei data ē illi a deo grā Septimū p̄ctū est
Egras ne qd̄ lituriosū v̄l p̄t̄ucliosū dicas v̄l facias Septimū eī mlt̄

tis iurial qvni facit iuria. vñ iel^o sydrac dicit **Q**uis in iurte primi ne me
mineris. 2 nil agas i opibz in iurte. vñ castio. In iuria vni^o copago totaz
cõuertit. Et etz pau. i epla ad colof. ait q em iuria fcit accipit qd inq
gessit. Et sen. i eplis Ab alio expecta qd alteri fecerz. 2 h i a^o de q libz i
iuria 2 pũctias et maxie de illa q fit sb sitatõe bõ i. ait ei tull^o. nulla ma
ior ac capitalior e iuria qz eoz q tẽ cũ maxie fallũt id agũt vt bõ i viri
eẽ videãt. In iurte nãqz 2 pũctias tã pessime stz vt nũ so^m cullibz singlarif
noceãt. sz etz citatibz regnis. q ppterca distributõez 2 mutatiõez pati
ant Nã vt ait iel^o sydrac Reg^m a gẽte i gẽte trãfferi pff iusticias iur
as 2 pũctias. 2 nũ so^m a dicẽdo vlt facie^o alteri iuria cõhibere te dẽs atqz
cessare. sz etz alti volẽti dicere lfacere iuria: obliſtere dẽs si mode po
tes. Ait ei tull. i p^o libro d officijs Duo stz iusticie genera. vni eoz q i
ferũt iuria. altez eoz q ab his qbz ifert si pnt nã pullat iuria Et tãtũ vt
tũ q nũ obstat iuria ti si põt. q si parẽtes aut patriam aut amicos dese
rat Si cõmode pnt fieri. qz demũ fieri posse dicũt q cõmode fieri pnt vt
lex nostra dixit Si at ali^o tibi iuria dixerit: tacere debes Nã vt ait au
gust. i li^o de sũmo bono Blosi^o tacẽdo e iuria fugere qz rũ dẽs supare.

Egras ne qd irrisoriũ dicas neqz de amico ne/ **O**ctauũ pũctũ
q de qlibz alio Scriptũ e ei Amico nec ioco ludere qd e liceat Et
itez Bon^o amic^o iel^o graui^o iraci^o. iumic^o at pff derisiones de se factas te
cũ cito ad pba puẽret aut pbera. cullibet at irrisio de se facta displicet
Irrisio facit vt amor inf eos minuit. Et fm regulã amoris. Si amor
minuat cito deficit et raro cõualeſcit. et certe pff irrisiones factas cito
dicere tibi qd nolles audire Nã dixit salo. Qui temere mãifestat vitia:
sua in tepestiue audiet crimina Et martialis dixit Deridẽs alios nũ in
deris abibis Et itez idẽ Si rideo aliũ vlt si rideris vtz qz culpa e i au
re p^o tpe. seqns fo magis Reqras ne qd doloſũ dicas neqz seditioſũ
Dixit ei ppha. Dispdat dñs vniuersa labia doloſa et ligũã maliloquã
Et idẽ pclare qnt Quid det aut qd apponat tibi ad ligũã doloſã. Et
rũd et pbo tribili. dabun^o sagitte acute potẽtis dei cũ carbõbz desolatoſ
rijs Lauẽdũ ti bi sũme ne aliqđ seditioſũ dixerz. nihil ei e pũctioſi^o i ci
uitate qz seditio. vbi seditio (bi ciuiũ diuisio Sz vt ait dñs. oẽ regnum i
se diuisum desolabit. et dom^o supra domũ cadet Nonũ pũctũ e

Egras ne qd supbũ dicas Nã dixit salo. vbi fuerit supbia ibi 2 cõ
tumelia. vbi at hũilitas ibi sapia sil cũ gla Et Job Si ascẽderit vsqz
ad celos supbia 2 caput ei^o nubes tetigerit: qsi sterqlinũ i fine pdes. Et
iel^o sydrac dicit. Odibilẽ e corã deo et hoibz supbiar execrabil^o ois i qtas.
et itez obiurgatio et iurie anullabũt sbam. et dom^o q nũs locuples e an
nullabit supbia. Et ita clare pz q supbia facit hoiez odibile apd omes.
et destruit oia q possidet dõa. qd mltũ egregie testat qdã dices Si tibi
copia si sapia formaqz det Sola supbia destruit oia si comitet Dẽi qz
fqras ne p^o ocioſũ dicas. Scriptũ e nãqz De oi pbo ocioſo red dicitur i
sum^o rõne Sit itaqz p bũ tuum efficax. non inane. sz rõnabile. dulce. su
auz. molle. et nõ durz. pulcz et nõ turpe vel malũ. nõ obſeuz. nõ a bigu

um. nō sophisticum. non iniuriosum. nec seditiosum. nō irrisoriū. nec do-
losū. non supbū. nec ociosū. Hoc deniq; trado tibi pro regla generali. q̄
oīa factaq; pietatē caritatē et verecūdiā nostrā ledūt. et vt generalit̄ dī-
cā q̄ cōtra bonos mores sūt. nec nos facere posse credēdū ē vt lex nostra
dicat. ꝯ nec ea dicere debem⁹. Ait ei socrates. Que facere turpe ea nec di-
cere honestū puto. honesta igit̄ sp̄ dicere debes. non solū int̄ extraneos s;̄
etiam inter tuos. nec enim inhonestis ꝑ̄bis inter suos vti debet. q̄ hōēs
tus int̄ alios esse desiderat. Lū in omni pre vite hōestas ꝑ̄necessaria est.
Et licet sint infinita exempla super h̄ ꝑ̄bo. que ad eius expōnē et intelli-
gentiā dici possent. s;̄ hec ad ꝑ̄ns tibi mi fili dicta sufficiant.

Qui loquendū sit h;̄ puncta septem

Habito tractatu sup̄ his duab; dēconib; q̄s ⁊ quid: accedas ad trac-
tādū super hac dēcone cui. Et s;̄ istius ꝑ̄siderationis septem puncta.

Prīmū punctū est.

Um loq̄ desideras. req̄ras cui loq̄r; vtz amico vel alteri. Amico
loq̄ hñ et certe potes. qz nihil ē dulci⁹ q̄ habere amicū cū q̄ tāq; cui
reīpo loq̄ris. Nō tñ loq̄ris de qb; palādīs ⁊ publicādīs timeas. si iūmī⁹
cus postea fieret. Ait ei Sen. i eplis. Sic loq̄ris tāq; de⁹ audiat. et sic vi-
uas cū hōib; tāq; de⁹ videat. Et ali⁹. Sic hēas amicū vt nō timeas i ꝑ̄s
fieri inimicū. Uñ petr⁹ alfonsus. Propter amicos non probatos ꝑ̄uide
tibi semel de inimicis et millesies de amicis. qz forsā amicis qñq; fiet
inimicus. Et sic leuius poterit perquirere damnum suum. Secretum er-
go tuum de quo non vis vt sciatur. vel non potes habere cōcilium quin
reueletur tibi soli habeas. nulliq; manifestas. Ait enī ihs sydrac. Amī-
co et inimico noli enarrare sensum tuum. et si est delictū tuūz noli denū-
dare. Audiet enī te et respiciet te. et q̄si defendens peccatū tuūz subīdet
te. Et ali⁹ ait. Quod secretum esse vis nemī dicas. Et ali⁹. Uix est
mes ab vno posse celari secretum. Et ali⁹. Cōcilium vel secretum tuūz
abscondituz q̄si in carcere tuo est reclusum. reuelante ꝑ̄o te. i carcere suo
tenet ligatum. qre dixit. Qui concilium suum retinet in corde sui iuris ē
melius eligere. Nam tuti⁹ se est tacere q̄ vt taceat alium rogare. Lōcor
dat Sen. Si tibiꝑ̄si non imperasti vt taceres. quomodo ab alio silenti-
um queris. Si autem concilium secretum habere volueris amicissimo
fidelī et probato atq; secreto illud committas. Suid et enim Salomon
Multi pacifica sint tibi et conciliarius vnus de mille. Et Latho. Con-
silium archanum ta cito committre sodali. Lōporis auxiliū medico cōs-
mitte fidelī. Inimico autem non multum loq̄ris. nec secreta tua illi dete-
gas. Hoc ꝑ̄cheze docet qui ait. Nec cōfidatis secreta nec delegatis. Luz
qb; egit̄is pugne discrimīa tristis. Et alibi idē dixit. Nulla fides hosti
tibi sit q̄ talia nosti. Pro⁹ ⁊ hostilī tibi sit ꝑ̄suasio vilis. ⁊ h̄ dico tibi et
si cū inimico i grām redieris. Scriptū ē ei. cū iūmico nēo tute i grām res-
dit. Vapor ei odij sp̄ later in pectore iūmici. vñ Sen. Nūqd vbi diu su-
it ignis dicit vapor. qre idē ait. ꝑ̄ amico poti⁹ expedit occidi q̄ cū inimico

viuere. vñ et Salo. Inimico atq̄ ne credas in eñm. et si hñllis vadat et
curu? nō credas illi. capr? ei ē vtilitate nō amicitia. reuertit volūrate vt
capiat fugiēdo q̄ n̄ potuit p̄seq̄ndo Et alibi idē horribile p̄m̄ dē In ocul
lis tuis illacrimabi? inimic?. et si viderit tps n̄ fariabi? s̄guie tuo. Et
per? alfonſi? dixit Ne associes te iūmicis tuis. cū alios poteris sp̄ire so
cios. q̄ ei mala egeris: notabiūt. q̄ nō bōa fuit denigrabiūt. cū oibz deniqz
caute loq̄ndū z faciēdū ē. qz mlti credunt amici q̄ reuera s̄t? iūmicī Nā
oēs ignotos q̄s iūmicos suspicādos asserit. ait ei Nō egredieris viā cuz
aliq̄ nisi p̄ eū cognoueris. et si q̄sqz i via tibi ignot? te associauerit iterqz
tuū inuestigauerit dic te loq̄? ire qz dispoſueris. Et si detulerit lācēā va

de a dextris. si ensem vade a sinistris

Secūm punctū ē

Egras vtz īspiciēti aut sapiēti loq̄ris Ait ei salo. In auribz īspiciē
tū ne loq̄r. qz despiciēt doct̄nā eloquiū tui Et itez Vir sapiēs si cū stul
to p̄cedit siue irascat. siue r̄ideat: nō iuciet req̄ē Et itez. Non recipit
stult? p̄ba prudētie nisi ea dixeris q̄ p̄stant i corde suo Et ihs sydrac. cū
dormiētē loq̄r q̄ narrat stulto sapiāz. z i sine narratiōis dicit. qz est hic

Egras ne cū irrisore loq̄r. Septū ē ei Cū irriso Tertū p̄nc̄m ē
reſortū n̄ hēas. loq̄le ei? alliduitatē q̄ toxica fugias. societās ei?
cui loq̄r ē altna affabilitas. Et salo. Noli arguere irrisorē ne te oderit
Argue sapiētē. et te diligz Et Sen. dē Qui corripit irrisorē. ipse sibi i
iuriā iſert. q̄ arguit ipiū ipē sibi maculā q̄rit Quartū punctus est

Egras ne cū liguoso vl? loq̄ci colloq̄ū hēas neqz cū ciniciis. i. latrā
tibz Et mordacibz Ait ei p̄ba. Vir liguos? nō diligez i tra Et iel?
sydrac dē Terribilē ē i citate sua hō liguos?. z temerari? i p̄bo suo odibilē
ē. Et itez. q̄ odit loq̄citatē. extinguit maliciā Et alibi idē dicit Cū viro
liguoso ne loq̄r. i ignē illi? ne sternes ligna. et alibi idē ait Nec cū fatuis
p̄ciliū hēas. n̄ ei p̄nt diligere nisi q̄ eis placēt Itē cū cinicis n̄ mltū loq̄
ris Ait ei tull?. Rō cinicoz p̄it? abijciēda ē. Cinicos grece latrē dē: cāis
Inde cinici dicunt latrātes vt canes. de quibz z silibz dicit dñs. Nolite
picere margaritas inter porcos Quintū p̄nc̄m ē.

Egras ne cū maliuol? mltū p̄redas Ait ei aug. Sic ignis q̄ntoma
g? ligna susceperit sp̄ i maiorē flāmā erigit Ita mal? hō q̄ntomagis rōnez
audierit sp̄ i maliciā excitabi?. vñ salo. In maliuolā aiām non intrabit
sapia. gre Cartho dicit. q̄ p̄bosos noli p̄cedere p̄b Sermo da? cūcuz anī
Egras ne d̄ secret? cū ebrioso vl? mltis? (sapia pauca) Ser? p̄nc̄m
re mala loq̄r. dē ei salo. Nullū secretū ē vbi i regnat ebrietas. z ali?
Garulitas muliez id solū nouit celare qd̄ nefat Septū p̄nc̄m ē.

Eniqz req̄ras qb? auditiōibz aliqd loq̄r. septū ē ei Prospice te cirz
cū lūvis p̄ferre sinistrz Ne liceat forſā q̄ maledicat idē Et certe ml
ta exēpla ad expōez z itelligētā h? dēonis Lū p̄i p̄it. s̄ ista i p̄ri tibi
carissimū fili sufficiāt Cur loq̄ndū sit req̄rē? ē. z itz qnqz obſuāda

ūc accedam? ad expōem h? aduerbū cur. z certe istd Cur eāz r̄q̄rie
Req̄ras q̄ tui dicti eāz. nā sic i fact? z faciēdis eā ē req̄rēda dicere
sen. Cūqz facti eāz req̄re. z cū ſciāuer? erit? cogitabi. ita qz i dicit? eā ē
req̄rēda. et sic sine eā nil agit nec iracundis fortuitis casibz ipi caſ. vt
Cassio. dixit Ita sine eā nil dicere dēs. Et sic i q̄libz re p̄posita quadru

plex cā repit. l. efficiēs materialis formal atq; final^r Ita et i dictis nr̄is q̄
duplex cā q̄nq; repit. Cā material^r p̄t̄et sub qd. formal^r sub quō Cā effi
ciēs p̄t̄et sub qd. S̄p̄i p̄nti lo q̄mur de cā final^r. quā cāz q̄rim^r p̄ cur Cā
iḡit final^r tui dicti sit aut p̄ dei fuitio. aut p̄ hūano p̄modo. aut p̄ v^o qz
aut forte p̄ amico. aut p̄ oib; p̄dict; Pro dei fuitio. v̄ faciūt p̄dicatores
sec̄lares z sp̄uales Pro hūano p̄modo vt faciūt cauli dicit z ali; oratores
nā fm̄ b̄m̄ aug^o. licz aduocato v̄dere iustā aduocationē. z iurisp̄ito v̄
dere iustū p̄ciliū Et h̄ q̄n̄ dicit p̄ba p̄ hūano p̄modo req̄ras qd̄ sit p̄mo
dū z q̄le. dēt ei eē pulcr. n̄ spe. qz f^m leges. turpia luera s̄z ab hoib; p̄pul
sāda. q̄re sen. dicit Turpelucy l' disp̄ediū fugito. z ali^r valde p̄clare ait
Lucy cū mala fama dādū ē appellādū. et alibi sc̄ptū ē Vallē p̄didisse
q̄ turp̄t̄ accepisse Dēt et; eē cōmodū moderatū Cōpōt^r ei cōmodū ex
cū z mō. nā vt ait cassio. Si cōmodū insurā excesserit vi sui nois n̄ heb̄it
Dz et; eē naturale. z q̄i cōe. i. cū mō n̄ for aliōz Sit ei lex natur. equū
ē neminē cū alteri^r iactura fieri locupletiorē. qd̄ ait tul. neq; tior neq; do
lor neq; mois neq; aliud qd̄ ext̄nsec^r accidere possit. tā ē p̄ natura q̄ ex
alioz icōmodo suū augere p̄modū. z maxie de exiguitate medicū Sit ei
cassio. Ultra oēs credulitates ē diuītē velle fieri. de exiguitate mendicū
Pro vtroq; at. i. p̄ dei fuitio z hūano cōmodo dicit p̄ba sacerdotes z
clericū sec̄lares p̄ncipalit^r p̄ dei fuitio. secūdario p̄ suo cōmodo Viuere
ei debēt de altari. vt decreta clamāt Et et; paul^r i epla. i. ad Cor. vbi
d̄t Qui altari fuit. cū altari p̄cip̄at Ita et d̄ns ordinauit his q̄ euā^m
denūciāt: de euā^m viuere debēt Quidā tñ clericū cām p̄uertāt. qz p̄nci
palit^r faciūt et dicit p̄ba p̄ hūano p̄modo et p̄ hōis p̄b̄dit. et sc̄dario p̄
dei fuitio. qd̄ facere nō debēt Cā p̄o dicit p̄ amico te mouere dz dū tñ
p̄ba sint iusta et hōesta Lex ei. amicitie f^m tull. hec ē. vt nō rogem^r res
sp̄es. nec faciam^r rogari. n̄ ei p̄ amico facere l' dicere dēs qd̄ ad pctm̄ p̄ri
net. Nā fm̄ reglāz iur̄. nō ē exēlatio pcti si amici cā peccauer;. Amicū
ei crim̄ia si feras factis tua Et qd̄ pl^r ē. bis peccat q̄ pctō obseq̄ū accōmo
dat. crimē sibi parat q̄ nocētē adiuuat. nā soci^r sit culpe q̄ nocētē adiu
uat. et maxie i re turpi duplex ē pctm̄ Sit ei sen. In turpi re peccare. bis
ē deliquere Inopē p̄o amicū defēdere dēs. vt per^r defēso: dicaris Sit
ei cassio. Ille p̄t̄e defensor ē dicit^r q̄ defēdit inopē. Pro oib; p̄o p̄dic
tis lib̄tū^r fūdas p̄ba vtilia scz p̄ dei fuitio et hūano cōmodo et amicū
vtilitate Et lz m̄tra exēpla ad expōem huius aduerbii cur. dici valeāt.
hec breuitat^r cā tibi sufficiāt Quō loq̄ndū sit s̄z q̄nq; mōi obseruād
p̄ Redictis auditis et intellectis sup̄ h̄ aduer^r cur. Expōnē z intel
tū audias h^r dōnis quō Et certe istd̄ quō forma z modū req̄rit.
F̄cū loq̄r^r modū dicit d̄ req̄res Nā sic i reb; mod^r ē fūd^r. de q̄ dicit cō
suevit Sib; adde modū mod^r ē pulcerria p̄r. vltra enī modū et circa
modum nihil ē rectum. Quod multum elegant^r et p̄clare dicit oratius
Est mod^r i reb; s̄z certi digniq; fines Quos vltra citraq; neq; p̄siste
re rectū Et ita i dicit^r si mod^r omittat. nihil laudabile poterit inueniri.
Sit ei Cassio. mod^r vbiq; laudād^r ē Dod^r. itaq; tu^r sit quituplex.
videly i p̄nūciatioē. i velocitate. i tarditate. i q̄ntitate. z i q̄litate Quid ē
dū ē q̄ qd̄ sit p̄nūciatio. Pronūciatio ē p̄boz dignitas reb; et s̄lib^r accō

modata et corporis moderatio. Nec ei i tantū excellit vt fm sniam marci
tullij. q̄ in docta orō laude cōsequi si optie ferat. Et quous expolita sit
idecent vocat cōceptū irratione q̄ mereat In proniciatōe itaq̄ p̄mū ex
erceri dēt dicat et spūs moderatio. corporis 2 ligue mor^o. vicia q̄q̄ si q̄
sunt oris. diligētī cura emēdāda s̄t n̄ p̄ba sint inflata. vel alienata. vel
in faucibz frēdētia. nec vocis immanitate resonātia. nō aspa frēdētibz
vl hīatibz labijs prolata. sed p̄sim et eq̄līl v̄leuī et clare p̄nūciata. vt su
is q̄q̄ materie sonis enūcient. et vnūq̄q̄ p̄^m legitimo accētū decoretur
nec imoderato clamore vociferet. nec offeratiōis cā frangat orō. vtz p
locis rebz causis. et t̄pibz dispēsanda ē Nā aliq̄ simplicitate narrāda s̄t
Aliq̄ auctoritate suadēda. alia cū indignatōe dep̄mēda. alia miseratione
fleceda. ita vt vox et orō sp̄ sue cause cōueniāt Sequē q̄ vt q̄ leta s̄t. leto
vultu p̄nūciabunt. q̄ tristia: tristī vultu. q̄ crudelia: minaci vultu dicē
da s̄t Qd̄ p̄clare docet Orati^o dicēs. Tristia mestū vultū p̄ba decēt
fratū plēa minaz Ludētē lascīna. seuerz seria dicta Obsuādū ē etz vt
sit recta facies. ne labia detorq̄ant. nec magn^o hīat^o. nec lupin^o. i. sup̄pres
s^o vult^o. nec deiecti i fra oculi. et icliata ceruī. nec eleuata aut dep̄ssa su
p̄cilia. qz nihil p̄t placere qd̄ nō deceat. Et p̄^m Tullīū Caput artis est
dicere qd̄ deceat. labia labere vl mordere ē deforme Lū etz i dicēdis p̄
bis mod^o cē debeat. ore nō magis q̄ labijs loq̄ndū ē. dicēda q̄z s̄t s̄bnūl
la leuī matura grauit̄ inflata moderate Lū magna dicim^o grauit̄
p̄ferēda s̄t. cū etz p̄ua dicim^o. hūilīl cū mediocria rep̄tate. nā et i par
uis causis nihil grāde nihil sublime dicendū ē. s̄z leuī ac pedestri more
loq̄ndū ē. In caus^o p̄o maioribz vbi de deo vl hoīm salute referim^o. p̄^m
magnificatīe et fulgoris ē exhibēdū. In p̄patis p̄o caus^o vbi nihil agit
nisi vt auditor delectet. moderate dicēdū ē S̄z notādū ē q̄ quous de ma
gis rebz q̄sq̄ dicat. nō tñ sp̄ magnifice dicere debet Nā vt auctor ē seneca
De formula hōeste vite Lauda p̄ce. vitupera p̄ci^o Silt̄ rep̄hēdēda ēnt
mia laudatio. sicut imoderata vitupatio. illa ei adulatōe. hec maligni
tate suspecta ē. i p̄ntia s̄t sui aliq̄s laudari nō d̄z. Scriptū ē ei Lauda
re p̄ntē nec ledere decet absentē In velocitate 2 tarditate silt̄ modū req̄
ras. vtz tñ aliud i dicēdo ē q̄ i factēdo. nō ei dēs ēr veloz ad loq̄ndū. s̄z
tard^o cū moderamīe cōpetenti Aut ei b̄tūs Jacob^o i epla sua. Esto ves
lox ad audiendū. tard^o p̄o ad loq̄ndū. et tard^o ad irā Et salom. d̄t Vt
disti hoīem velocē ad loq̄ndū. stuiticia sperāda est magis q̄ illius cor:
rectio. Et cassio. Nec ē regal̄ p̄culdubio p̄r. tardius in p̄ba p̄rūpe 2 ce
lerius necessaria sentire. Silt̄ in iudicādo tardius esse debes Scriptū
est ei Optimum iudicem existimo q̄ cito intelligit et tarde iudicat. In
etiā dici consuevit. Ad penitendū p̄perat q̄ cito iudicat Competens ei
mora in talibz non est reprobando. vñ quidā d̄t Hora oris odio est sed
facit sapiētē Pariformiter in concilijs req̄ras tarditate et non velocita
tem aut festinatīā. In deliberādo enī vtilia mora est tutissima. Scrip
tū est ei De concilijs q̄d̄ tu tractaueris. idputa rectissimū. veloz enī cō

illū sequit̄ penitentiā. et iter. tria sunt contraria p̄cillo. festinātia ira ⁊
 cupiditas In faciēdo at̄ p̄ deliberationes. velocitatem exercere debet.
 Aut ei sen. in ep̄st̄s Dinius dicit̄ q̄ facias et diu deliberato cito facito
 Celeritas ei b̄ficiū gratum facit Hoc pulcre dicit salustius Pr̄usq̄ i
 cipias consulto. et vbi consultueris mature. facto opus est Et salo. Et
 disti hoīem velocem i opere suo. cor am regibus stabit. nec erit iter igno
 biles Et ihs sydrac dicit In oib̄ operib̄ tuis veloc esto. et ois i firmi
 ras nō occurrit tibi Nō tñ tāta velocitate exerceas. q̄ in opib̄ perfec
 tionē impediāt In quātitate insuper modum requiras nō multa dicen
 do. Nam in multiloq̄o non deest peccatū Et salom. in ecc̄as. dicit Ut
 ras curas sequunt̄ somnia. et in multis sermōibus inuenit̄ stulticia Et
 alibi idē In oī tpe bono erit abūdātia. vbi at̄ sūt p̄ba plurima ibi frequē
 ter egestas. Et Sen. Nihil eq̄ proderit nisi quiescere. et cum alijs loqui
 minima. secū multa. Moderate tñ loqui et tacere debes Dicit ei pam
 philus Hec nimīū taceas. nec p̄ba sup̄flua dicas. Audias ergo p̄sima.
 r̄ideas p̄o pauca. Nā vt ait Socrates In oib̄ placere poteris si gese
 ris optia et locutus fueris pauca In q̄litate deniq̄ loq̄ndi modū req̄s
 ras. sez dicēdo bene Scriptū ē ei Pr̄cipiū amicitie ē b̄n loq̄. male dicere
 p̄o ē exordii inimicitiaz Dicenda igit̄ sūt p̄ba leta. hōesta. lucida. sim
 plicia. p̄posita. plano ore. vultu quieto. facie composita. siue immoderato
 cachinno clamore nullo proferendo De q̄b̄ salo. dē Fauus mellis p̄ba
 p̄posita. dulcedo anime et sanitas ossiū. Et hec ad expōnem et intelligē
 tiam huius dictionis quomodo dicta sufficiāt

Quando loq̄ndū et dicēdū sit et quo ordine

Upeff deniq̄ videre de itelligētia et expōnebuī aduerb̄ij q̄n. cer
 te istud q̄n tempus req̄rit. Req̄ras ergo diligent̄ tempus dicēdi
 simul et ordinem Aut ei ihs sydrac Nō sapiens tacebit vsq̄ ad temp̄
 lasciuus at̄ et impudens nō obf̄uabit tps Seruādo q̄ tps seq̄r̄ p̄ sa
 lomōis dicent̄. tps dicēdi. tps tacēdi Magna ei res est vocis et silen
 tii temperamentū Un̄ Sen. dē Serua itaq̄ silentiū donec loq̄ tibi fue
 rit necessariū. et non solū tuū silentium serua. sed etiam alioꝝ silentiū ex
 pecta Expectare ergo debes dicēdi tempus donec tibi p̄beat auditus
 Aut ei ihs sydrac. vbi non es auditus non effundas sermonem. et ipoꝝ
 tune noli extolli in sapientia tua Importuna enim est narratio tua quā
 do tibi non p̄betur auditus. et est quasi musica i lectu. Nam vident̄
 ait. musicam in luctu. importuna narratio. Et qui narrat verbum non
 attendenti quasi qui se excitat dormientem a graui somno Et nō solū in
 dicēdo alijs. sz et i r̄ndēdo tps expectare des Nā scriptū ē Ne p̄peres
 r̄ndere doc̄e finis fuerit infrogāis. Nā vt ait salo. Qui p̄s r̄ndet an
 teq̄ audiat. stultum se esse demonstrat. et confusioe dignū Silt̄ q̄ p̄s
 loquit̄ anteq̄ discat. ad contemptū et irrisiōnem p̄perat Un̄ iel̄ sydrac
 dicit Ante iudicium para iusticiam Et anteq̄ loq̄ris dulce singula Er
 go suo loco et tempore dicēda sūt. p̄postero ordine penitus obmissa Nā

si de p̄dicatōe loq̄ desideras tpe cōgruo. p̄us historiā dices q̄ docet res
 gestā Postea p̄o allegoriā q̄ docet mysticū sensū ad eccliam militāte p̄t
 nēte Tertio p̄o tropologiā q̄ ē ad informatiōem bonoz moꝝ Si p̄o de
 epl̄is tractes. p̄o loco p̄oe salutatiōez. sc̄do exoꝝ dñi. t̄tio narrationē. q̄to
 petitionē. et q̄nto p̄clusionē Si at̄ d̄p̄cionādo inābaciatis faciēdis stu
 deas. p̄o loco et tpe salutatiōē dicas. Sc̄do p̄o p̄mēdatōez tā illoꝝ ad
 q̄s abaciata dirigit q̄ socioꝝ. t̄ccū abaciata portantiū siue narrationē eiꝝ
 q̄d tibi ip̄ositū fuerit Ter^o facies exhortationē dicēdo lualoria p̄ba ad
 cōseqn̄dū id q̄d postulat Quarto i oī postulatione allegādo modū q̄ id
 q̄d postulat fieri valeat. Quinto induces exēpla de reb̄ i sil̄ib; negociis
 factis et obfuaris Sexto deniq; assignab; sufficiētē rōnē ad p̄dicta oīa
 Et h̄ facias ad ex^m gabriel archāgeli. q̄ cū miss^o eēt a deo ad brām p̄gl
 nē Mariā P̄tio posuit salutatiōē dicēs Ave grā plea dñs tecū b̄ndic
 ta tu. zc̄ Sc̄do p̄fortatiōem siue exhortationē subiūxit d̄ deo. ne timeas
 maria. zc̄ Quā exhortationē p̄posuit archāgel^o d̄n̄iciatiōi Et iō qz be
 ata maria turbata fuerat i salutatiōe archāgeli Tertio p̄o posuit am̄i ra
 tionē dicēs. Ecce p̄cipies i vtero et paries filiū. zc̄. Quarto posuit mōi
 exp̄sionē cū dixit. sp̄s cūcū sup̄uēiet i te z p̄rus altissimi obūb; abib; tibi.
 Quinto posuit ex^m cū dixit. Ecce elizabet̄ cognara tua pariet filiū i se
 nectute sua Sexto assignauit sufficiētē rōnē ad p̄dicta. cū dixit. qz nō es
 rit ip̄osibile apud deū oē p̄m. Si at̄ de legib; et decretis tractare volue
 ris. p̄o tpe et loco trām ponas. 2° casum. t̄tio littere exp̄onē. q̄to sil̄ia. quē
 to p̄na. sexto solutiones Et sic de q̄lib; sc̄ia q̄ ad eā p̄ticiant fm̄ p̄us et po
 sterius sume dicenda. Nec dēiq; exēpla sup̄ h̄ a d̄uerbio q̄n. tibi ad p̄ns
 dicta sufficiat Tu at̄ ex ingenio tibi a deo p̄tito mlt̄a sup̄ h̄ z sup̄ q̄lib;
 p̄bo hui^o p̄siculo Quis qd. zc̄. p̄ tue volūtatis arbitrio poteris cogita
 re. Nā sicut abecedario oēs sepr̄ure voluūt. ita sup̄ h̄ dicto p̄siculo Quis
 qd̄ dici vel taceri debet fere possēt i flecti Hanc igit̄ doct̄nā sup̄ loq̄ndo
 v̄l tacēdo h̄z cui^o p̄ph̄esam tibi et alijs fratrib; tuis l̄fatis scribere cura
 ut. qz vita litteratoꝝ poti^o i loq̄ndo l̄ i dicēdo q̄ in faciēdo consistit.
 Seneca h̄ testatē q̄ ait Culpa ē mīme cōueniens litterato viro occupat̄
 tio exercendi laceratos et dilacerandi p̄tute Si at̄ etiā sup̄ faciēdo vo
 lueris habere doct̄rīnā. detrahāt de h̄ p̄siculo istud p̄bū dicas. et in lo
 co ill^o ponas h̄ p̄bū facias Vñ dicat̄ Quis. qd. cur facias. cui. quō. q̄n
 req̄ras. Et ita fere oīa q̄ dicta s̄z supra. et multa alia poterūt ad p̄bū fa
 cias aptari vtilit̄ His deniq; auditis circa p̄dicta exercitatioē int̄t̄rissi
 ma et frequēti v̄tu teip̄sum exerceas Nā exercitatio ingenii z naturā sepe
 vincit. z v̄lus oīm mḡtoꝝ p̄cepta sup̄at. vt valeas doct̄rīnā dicēdi ac
 faciēdi in p̄romptu habere. Deum insuper exora q̄ mihi donauit p̄ d̄i
 cca tibi narrare. vt ad et̄na gaudia nos faciat p̄uenire. Amen.

Explicit libell^o de doct̄na loq̄ndi et tacēdi. ab Albertano cau
 sidico b̄xiensi ad iustrationē filioꝝ suoz cōposit^o. In p̄sulis ac
 finit^o Colonie Anno dñi. M^o. cccc^o. lxxxix^o. i profesto pasche

www.books2ebooks.eu